

Előretolt Helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

3 Klamár Zoltán:
Szentek5 Beszélgetés
VítKay-Kucsera
Ágota
operaénekesssel12 Antalovics Péter:
Danyi Magdolna
versnyelvéről

2023. július 29. VI. évfolyam 7. szám

A Petőfi 200. keretében, a vajdasági MOZDULJ! PETŐFI! programsorozat részeként a Vajdasági Előretolt Helyőrség és a VM4K „Föltámadott a tenger!” Milyen tenger? címmel meghívásos és nyílt pályázatot hirdetett újrarendelt Petőfi-versek írására. A verseket Mihályi Katalin szerkesztette antológiába és mindegyikhez Újházi Adrienn készített illusztrációt. A „Föltámadott a tenger!” Milyen tenger? című antológia a Vajdasági Előretolt Helyőrség e számának mellékleteként jut el az Olvasóhoz.

Petőfi Sándor 1849. július 31-én tűnt el Segesvárnál. Ezért a Vajdasági Előretolt Helyőrség 2023. júliusi száma kivételesen nem a hónap harmadik hétvégéjén, hanem Petőfi Sándor életének utolsó napjához legközelebbi időpontban, a hónap utolsó hétvégéjén, 2023. július 29-én jelenik meg, ezúton is tisztelegve nemzeti költőnk életének és művészetének nagysága előtt.

A Szerkesztőség

vezérvers

Danyi Magdolna

Kis halott tájképek

I.

Szél kavarta lomb
a szikesből
elkerített udvaron.
Hazavezényelt, haza-
vezérelt lélek.
Gyámoltalan és sugárzó.
Elképzelt törzs,
köti a földhöz.
Kerítések emléknymoi.

II.

Meggyíz a nyelvemen,
ostyaként a nyelvemre veszem.
Meggyíz, a meggyíz,
meggyíz a nyelvemen:

Kivakult
júliusvégi koradélután
halálraszántan merülök alá
a homokban, céltalanul
kimeredve, mint a
gyümölcsűjtött fák,
mindig újra és újra
nekilendülve, végképp
elszánva magam.
Ha követni tudsz
e lángnyelű homokban
mezítláb, látod,
testközben a kert,
az izzadt testvéri táj,
a szélrózsa minden irányából
permetez a fényhalál.

(Enyhület és felröppenés, 2013)

Cím nélkül, 2019, olaj, vászon

Egy rajz, amely kapcsán most elégedettséget érzek.

A test két vonallal lett 8-10 másodperc alatt meg-
rajzolva.

Előtte évekig élt ez a motívum, az utóbbi hetekben, napokban több tízszer próbálkoztam, most hirtelen egy reggel meglett. Fél perc alatt. Alig emlékszem, hogy én csináltam. A „vonóm” hullámszerűsége és tónusa megközelíti a zenészekét. A temperált pianissimo felső C-től (a gépi másolás szinte nem is rögzíti) – a kiáltás fortissimójáig. Két vonásba sűrítve. Az alig hold lehelete már kidolgozott. Utólagos mívesesség. Együtt a vonal közvetlen rianása és a festés simogató gondossága.

Most látom, hogy az üvöltés nyersesége nincs benne. Hacsak a vonalak visszafogottságában az el nem fedett, „kitakart” fehér nem üvölt. De ez nem így van. A fehér a Minden, az Összesség. Béke és szeretet, még magányos figuránál is.

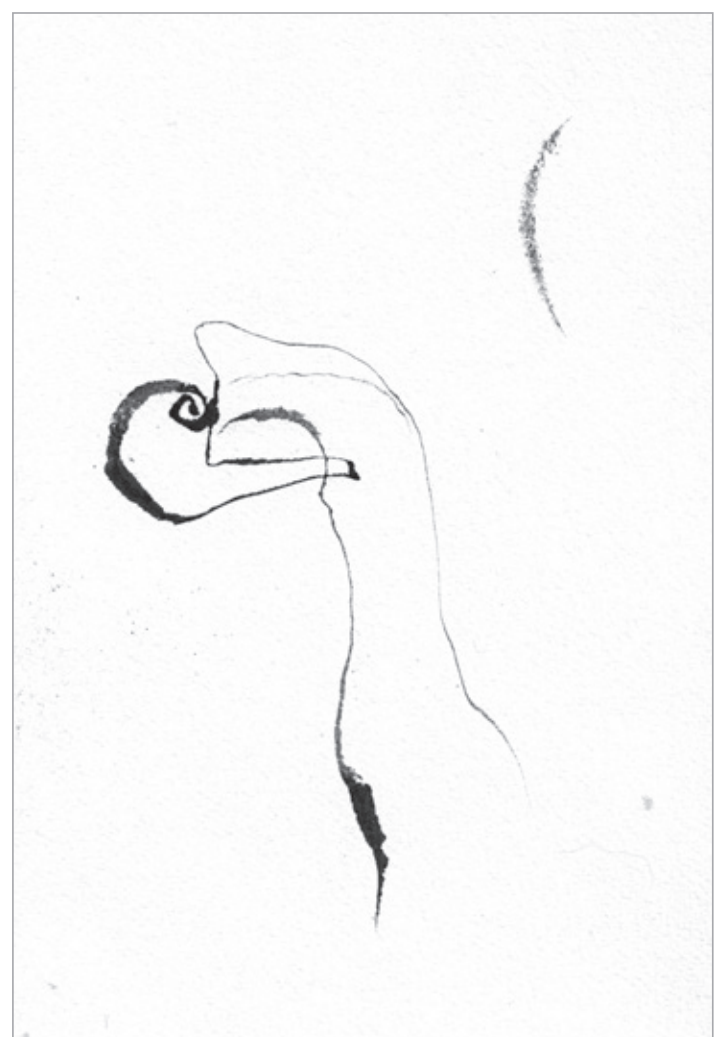
Pár hét múlva már merevnek, élettelennek fogom látni ezeket a vonalakat. A változó, eleven lüktetést hiányolni minden milliméterén stb. Pedig az előző ilyen témájú rajzaimnál jobb, életesebb. Mégis milyen messze van a megkérdőjelezhetlentől!

Anyagáról még csak annyit: kínai tus: koromból készül, a fát „emésztő” tűz anyagából. Áztatott papír: fa és víz anyagából. A rajzoló nád: növény az idő, a föld, az ég, a szél, a víz és a nap (tűz) „alkimikus” üstjében.

És a rajzoló ember? Isten képére lett alkotva... még ma is.

Rajzaim? Mindent eltulajdonítanak. Valaha természetes volt a névtelen alkotás.

b. z.

A MEGLELT BÖLCSESSÉG

Sáfrány Attila

Hej-jej, a Keselyűhegy-kolostor apátja egész éjjel a teliholdat nézte. A mester üresség volt kívül és belül, átlátszó tükör a valóságnak és szikrázó fényvisszaverődés a magába zárult énhit minden tévedésének.

Senki sem nézett azonban ezen az éjjelen tükörbe, az egész kolostor mély álmát aludta. Sápadt fényével az egész tájat bevilágító telihold volt Hej-jej mester egyetlen társa a nagy döntés meghozatalakor. Tudta, hogy eljött a vég, és mint a kötelességtudó apátok teszik, gondoskodni akart a szangháról.

Felvillanó emlékképek formájában lejátszódott előtte az egész élete. Eszébe jutott hirtelen haragú apja, akiben ennek ellenére vagy éppen ennek a kiegészítéseként mégis költői lelkiület lakozott. Még kisgyerekek korában megtanította vele családalapító ősük messze földön híres költeményét, a kiszáradt barackfához írt verset. Hányszor kellett elmondania ezt a költeményt, amikor füstölőt gyújtottak a Barackvirág nevű családalapító ős közepén álló lélektáblája előtt, és mekkora pofonokat kellett elviselnie, ha csak egyetlen szót is elvett! Mennyire meggyűlölte gyerekként ezt a verset! Neki, Lian-jejnek – ez volt a kevesek által ismert születésneve – a barackfa pofonfát jelentett, a hatalmas csattanást, a félrecsukló fejet, az elsötétülő világot, a zúgó fület, a testi és lelki fájdalmat, a gyermeki tehetetlenséget, megalázottságot és szégyenérzetet. Eszébe jutott neki a béka família vilám sújtotta különce, Hszian-tao is, aki miatt elhagyta a családját és a szülőfaluját. Meleg szívvel gondolt az öreg Hej-vura, a gyerektelen gazdag parasztra, aki fiaként nevelte fel őt. Minden birtokát ráhagyta, a nevét is – ezért ismeri ma mindenki Hej-jejnek –, ő mégis a kolostori életet választotta, és így nem lesz többé fiú utód, aki a Hej família őseinek áldozatot mutathatna be. Elmosolyodott, és szóra nyílt a szája: *Árnyékában a / virágzó barackfának / és ezüstös fényében / a kiszáradt fa / napsütötte ágának...*

Barackvirág hosszú versének elmormolása után lótszülésbe rakta a lábát, és mély meditációba merült. Hajnalhasadtával, amikor a teliholdnak már csak a körvonalai látszottak, és lassan átvette az uralmat a vörösen izzó nap, a meditációs csarnokba elsőként érkező Ven-senggel, kedvenc tanítványával összehívatta a szerzeteseket, még a szakácsot, Men-nit is odarendelte.

„Szerzetesek, amint tudjátok, a császár a bölcsek követ

kereste kolostorunkban” – fordult a hajnali tisztálkodást és étkezést kihagyni kényszerülő, az álmodástól egytől egyig lehajtott fejjel ülő szerzetesekhez.

„Nem halljuk, tisztelendő úr, kérjük, hangosabban beszéljen!” – emelte fel a fejét ekkor Ten-ni, a többnyire elsőként megszólaló.

A mindinkább erejét veszítő Hej-jej mester ekkor remegő kézzel Veng-sengre mutatott. Olyan közeli volt a kapcsolat köztük, hogy utasítania sem kellett, a tanítvány szavak nélkül is megértette, hogy a mester mit akar. Odalépett az apáthoz, szembefordult a szerzetesekkel, és ettől fogva ő beszélt.

Azok furcsállották a dolgot, ilyen korábban még sohasem történt, de senki sem mert tiltakozni.

Az apát választott hangja így folytatta a megkezdett beszédet: „Sokan keresték a bölcsek követ kolostorunkban: a kormányzó, Sang-jiang eunuch, az Ég Fia, Huan császár, de Csen szerzetes és Ven-ni újonc is. Sőt még Hej-jej apát is. Elárulom nektek a nagy titkot, Amituofo buddha irtalmából mindannyian megtalálták!”

„Hogyan találhatta meg a császár kivételével ennyi ember a bölcsek követ, ha a bölcesség egy és oszthatatlan?” – kérdezte erre Hun-van.

„A bölcesség egy és oszthatatlan, de a befogadó mindig más, így a bölcesség, mint a víz a kancsóban, mindig olyan alakot ölt fel, amilyen a befogadó megszilárdult önképe. A bölcsek köve a kormányzóknak az adott helyzetben azt jelentette, hogy fizetnie kell adósságaiért, a meggazdagodott Sang-jiang eunuchnak azt, hogy még csak ezután jön el a fizetség ideje, Huan császárnak azt, hogy nem kell már keresnie a bölcsek követét, a félkarú Csen szerzetesnek azt, hogy el kell hagynia a Keselyűhegy-kolostort, mert két apátja nem lehet egy szerzetesközösségnek, Ven-ni újoncnak azt a föllesmerést, hogy az igazi földérésre váró titok az ember bensőjében rejlik, Hej-jej mesternek pedig azt, hogy végre eljött az ő napja is, mert meglelte utódját.”

„A jövőben saját kolostora lesz az igennek és a nemnek” – tette hozzá Ven-seng mint Hej-jej szája. A mester mindenki elképedésére – miközben a fejét rázta, mintha sajnálná a díszesen megmunkált csúcsíves fejfedőt – átnyújtotta az apátsüveget Ven-sengnek, a Keselyűhegy-kolostor legöregebb szerzetesének, kedvenc tanítványának, majd bölintott Csen felé nézve.

Csen zavarodottan visszabölintott, Ven-seng pedig, mint aki tiltakozik, a fejét ingatta, amelyre azonban lassú mozdulattal ráhelyezte az apátsüveget.

„Mit jelent az, hogy ezentúl külön kolostora lesz az igennek és a nemnek? Hiszen itt csak egy apátsüveg van!” – kiáltott fel ekkor Ven-sengre nézve leplezetlen csalódottsággal Csen.

Ven-seng nem válaszolt, a lebukott fejjel ülő mestert nézte könnybe lábadt szemmel.

„Meghalt Hej-jej mester!” – szólalt meg ekkor valaki a szerzetesek közül. Morajlás futott végig a termen. Hamarosan síró-jajgató hangok zűrzavara töltötte be a meditációs csarnokot.

A kolostor élére kerülő Ven-seng apát soha többé nem szólalt meg a hajnali tanítói alkalmával a meditációs csarnokban, lótszülésben eltöltött hallgatása, a csendben lakozó és a szálfegyenes tartású ülésbe költöző üresség volt ilyenkor az egyetlen, a szív szútra sorait visszhangozó tanítása: „A forma nem más, mint az üresség, az üresség nem más, mint forma”. Egyes szerzetesek, a lázadók kis csoportja szerint azért

nem szólalt meg a kolostor szívének számító csarnokban többé, mert szégyellte, hogy azon a szomorú, ugyanakkor örömteli napon a távozó mestertől kéretlenül magához vette a szót, mielőtt még az meghalt volna, és helyette beszélt, önmagát ki-nevezve vezetővé.

„Vagy a lelkiismeret-furdalás teszi némává az apátot, vagy a bódhiszattva-létbe költözött Hej-jej mester veszi el csodátévő hatalmával a hangját akkor, amikor belép a meditációs csarnokba” – suttozta Csen szerzetes a konyhában titkos megbeszélésre összegyűlő társainak, Ten-ni szerzetesnek és Ven-ni újoncnak, az apát szót gúnyosan megnyújtva.

A félkarú a következő pillanatban egy hatalmas csattanást hallott, és elsötétült a világ előtte. A közelben álló Men-ni ütött Csen fejére a dorongnak is beillő fakanállal, amellyel a nagyüstben az ételt keverte.

„Majd én elnémítalak téged, nem kell hozzá Hej-jej mester akarata a bódhiszattva-létből” – kiáltotta fel dühösen a szakács.

Csen eszméletlenül terült el a földön, nem tört be azonban a feje, és szelleme is csak a felejtés formájában hagyta el a testét. Hetekig semmire sem tudott visszaemlékezni, még a nevét sem tudta földidézni elméje ködös homályából.

Amikor még mindig hasogató fejjel végre visszatért az emlékezete, Men-ni, a szakács – aki bántalmazójából a gondozójává vált gyengélkedése napjaiban – így szólt hozzá szerető mosollyal: „Látod, Csen, ezt jelenti a nem kolostorának az apátjának lenni, hallgatni és felejtetni: önmagunkról is teljesen megfeledkezni. Nem tudni másról, csak a mester tanításáról, és nem élni meg más megvalósulást, mint amit a mester megvalósított.”

„És milyen apát az igen kolostorának az apátja?” – kérdezte a megilletődött Csen.

„Az igen kolostorának az apátja még képtelen a hallgatásra és a felejtésre. A mester tanítását a maga önmegfeledkezésre képtelen tanításával egészíti ki, és emiatt megvalósulása nem az, amit a mester átadni akart, hanem valamiféle önmegvalósítás” – válaszolta Men-ni.

„Miért volna szükségünk önmegvalósításra, ha az, amit ilyenkor valóságossá szeretnénk tenni, az én, csak egy torzító tükör?” – tette hozzá a szakács.

Blanca

Mellékletünk az Előretolt Helyőrség lapcsalád tagja • Kiadja a **Szekeres László Alapítvány** • A kiadásért felelős: **Somogyi Tünde** ügyvezető • Szerkesztőség: **Farkas Wellmann Endre** (főszerkesztő), **Gruik Ibolya** (felelős szerkesztő), **Mihályi Katalin** (felelős szerkesztő), **Kucor Tamara**, **Lovas Ildikó**, **Jovánovity Patyrek Réka** (szerkesztők) • Szerkesztőségi titkár: **Lapu Beáta** • Tördelés: **Lackó Lénárd** • Korrektúra: **Kávai Mucsi Katalin** • Cím: **Makszim Gorkij 6/A, 24000 Szabadka, Szerbia** • E-mail: helyorseg@szla.org.rs • ISSN 0350-4182 • Terjeszti a Magyar Szó Lapkiadó Kft. (21000 Újvidék, Mišić vajda u. 1.) • Támogató: Emberi Erőforrások Minisztériuma • Támogatáskezelő szervezet: Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt.

TÁMOGATTA A
MAGYAR KULTÚRÁÉRT
ALAPÍTVÁNY

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

CIP – A készülő kiadvány katalógizálása
A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

7+82

ELŐRETOLT Helyőrség, Vajdaság / főszerkesztő Farkas Wellmann Endre
– 1. évf. 1. sz. (2018) –, – Szabadka: Szekeres László Alapítvány 2018 –
(Novi Sad: Magyar Szó). – 41 cm.

Elérhető <https://vajdasagihelyorseg.org.rs/> – Havonta. – Megjelenik a Magyar Szó napilap mellékleteként. Elérhető másodkiadás más médiumon: Előretolt Helyőrség Vajdaság (Online) = ISSN 2812 – 962.

ISSN 2812–9954 – Előretolt Helyőrség Vajdaság

COBISS.SR-ID 68580105

SZENTEK

„Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben,
mondd csak, én melyik ajtón menjek be?”
Tankesapda: Mennyország Tourist

Néha, filozofikus hangulatban, hangosan bölcselekdek. Csak úgy magamban. Valami kapcsán. Feleségem a dűnyö-
gésre reagálva kiált felém, vagy csak
alig hallhatóan megszólal a kartali re-
metesség valamelyik zugában: – Nekem
szóltál? – Nem. Morgok magamnak! –
hangzik obligát válaszom.

Legutóbb a húsvéti időben tettem
ilyet, éppen a szenttiszteletet véve terít-
ékre. Azon tűnődtem, hogy valaha mi-
lyen rögs utat kellett bejárni ahhoz,
hogy az egyház bárkit is felvegyen a
szentjei sorába.

A sokat emlegetett ördög ügyvédje ki-
fejezés is a kanonizációs eljárásból szár-
mazó fogalom. Az advocatus diaboli fel-
adata volt az igazság napvilágra segíté-
se az aktuális ügyben, még akkor is, ha
esetleg ténykedése eredményeként nem
lett valakiből szent. Napjainkban mind-
ez változni látszik, mert egyre több pél-
da mutatja, hogy szinte egyik percről a
másikra kap újabb szentet a katolikus
világ. Milyen gyorsan örölnék mostan-
ság a Szentszék malmai... Hol vannak
már a hosszú századokra vagy a nem
éppen rövid évtizedekre elnyúló szent-
téavatási perek? Hol az erények, érde-
mek és csodák aprólékos számbavétele?

Anélkül, hogy teológiai fejtegetésbe
kezdenék – amihez megfelelő tudásom
sincs –, csak megjegyzem: sokakat le-
het szentként tisztelni, akkor is, ha tud-
juk róluk, hogy nem voltak és nem is
lesznek azok, mert például egy eszme-
áramlat képviselői csupán. No de ma-

radjunk a szenteknél! Hiszen
közülük bármelyiket a szolgál-
latunkba állíthatjuk. Mondjuk,
mint segítő, védő- vagy házi
szentet akár.

Jelzővel magyarázva a fenn-
költjelzöt – egymáig divatos,
főként a sztárvilágban hasz-
nálatos szófordulattal élve –,
azt is mondhatom, hogy iko-
nikusak. Vagyis általánosan
ismertek. Mármint a szent-
tek. No, nem mind, mert azért
valljuk be, van belőlük bőven.
Am hogy ki kit választ magá-
nak, valójában csak nézőpont,
műveltség és egyéni szimpátia
kérdése.

Talán elég a zűrzavaros hu-
szadik századra gondolni,
arra, hogy a különböző izmu-
sok mártírjai, vezetői közül
hányan lettek „szentek”. Mert
paradox módon az áhítattal
vegyes tisztelet néha olyanok
köré fonódott, akik kifejezet-
ten ellene voltak a vallásos ta-
noknak, rajongásnak. Mégis
valami hasonló alakult ki körülöttük.
Kultuszuk teremtődött, amit sok eset-
ben tudatosan építettek. Mindaz be-
épült a hétköznapiakba, ünneppé for-
málódott, és szívósan gyökeret vert a
társadalomban.

Erre akkor jöttem rá, amikor egyete-
mi hallgató koromban üzent a szomszéd,
hogy beszélni akar velem. Elmentem hát
a tőlünk két házzal odébb lakó, apám
korabeli emberhez, hogy megtudjam,
mi mondanivalója van számomra. Jól
ismertem őt, gyerekeivel sokat játszo-
tam együtt, aztán a felnőtté válás útjára
lépve, másfelé vitt bennünket a mind-
napok kényszere. A sorjázó esztendők
mégsem álltak közénk, nem teremtőd-
tek elválasztó társadalmi különbségek.
Maradtunk, akik voltunk, egymáson se-
gítő, egymást megértő, egymás vélemé-
nyére adó, jó szomszédok.

Azt tudtam róla, hogy háta mögött
gyakran összesúgtak az emberek, és
mosolygva emlegették, hogy a saját
elvtársai tették ki a pártból.

Miért is? Hát, mert Kasziba Pista bá-
csi nem értett egyet Tito elvtárral. Ez
nem vice, főként nem kitaláció. A regé-
nyes történet Topolyán esett meg, 1948
őszén. Valamilyen rejtélyes oknál fogva
az igazgatók pártaktívauilésén felállt, és
elmondta, hogy szerinte a nagy Sztálin
elvtársnak és a Szovjetunióknak van iga-
za. Mármint abban a kérdésben, hogy
nincs helye különutas politikának a szo-
cialista táboron belül.

Talán mondani sem kell, hogy moz-
galmi múltja ellenére attól kezdve ő lett
az első számú közellenség a közép-bács-
kai kisvárosban. Valahányszor a kör-
nyéken járt a marsall, Pista bácsinak
napokra nyoma veszett. Megegett, hogy
autó jött érte, de többnyire csak egy ci-
vil ruhás nyomozó, akivel kedélyesen
beszélgetve távozott, úgy, mintha ba-
rátságából kísérte volna az idegent, hogy
az el ne tévedjen a sok girbegurba utca
valamelyikében.

Mivel csendes, szerény ember volt,
a környék népe hamar napirendre tért
renitens magatartása felett. Eltűnései
idején mosolygva mondogatták: Bizto-
san jön a *precednik*, mert megint nyo-
ma veszett a szomszédnak.

Szomorúság, 2018, olaj, vászon

Szóval, egy nyári napon megláto-
gattam őt. A félig nyitott nagykapun át
– mindig úgy állt a rozzant, fából ké-
szült, bálványos szerkezet, mert az őt
gyerekből valaki csak elfelejtette be-
csukni – az enyhén emelkedő udvarba
érve, kint találtam. A ház előtt álldogált,
rövidnadrágban, kigombolt, rövid ujjú
ingben. Orra hegyén ült barna színű,
műanyag keretes szemüvege. – Jó na-
pot! – köszöntem a csokolom helyett, ő
pedig kezét nyújtott, jelezve, hogy tuda-
másul vette zsenge felnőtt voltomat. Há-
tamat veregetve a házba terelt. – Hát el-
jöttél! Na, gyere csak be. Még megfőlünk
itt a napon.

A házat már régen háromsztatú-
vá alakították: a gangból konyha lett,
így az utcai szoba végében volt még egy
keskenyebb helyiség, ahol egy asztal állt
pár székkal, és egy heverő. A pingált fal-
lon meg négy nagy méretű fénykép.

Képek a falon

A képekről régi emlékek villannak be, a
gyermekkor világa: a *Linder-falvi* utca
akáccokkal szegélyezett, poros kocsi-
útja és a kitéglázott járda, amely mára
álmok díszletévé szelidült, mert idő-
közben úttestet, gyalogutat aszfalittal
borítottak be. Az elfogyó rokonsággal
együtt odalett minden, ami egykori to-
polyai valóságunkat képezte. Elenyé-
szett mikrovilágunkról jobbra csak
fotók maradtak. Az utcai funduson,
házunk helyén régóta új lakóépület áll.
Régi életünket takarja, amely kísértet-
ként, emlékezetemben bolyong csupán.

Odaköltözésünkkor, a múlt század
hatvanas éveinek elején még jó, ha két
fordított ház állt a soron. A többi véges
volt, némelyik hosszú derekú épület-
tel, tágasabb portával, ami azt mutat-
ta, hogy pár holdas parasztgazda lakott
ott korábban. Másutt meg sok szegény,
dolgos munkásember élt a családjával.
Annyi volt a gyerek a rövid utcában,
hogy mostanság két iskolai osztály is ki-
telne belőlük.

Habár sokat voltunk együtt, néha ud-
varokban is játszottunk, ám az, hogy
bárki lakóházába bemenjünk, nem volt
szokás.

Talán ennek köszönhető, hogy csak
a szűk rokonságé, no meg a mi lakás-
belsőnk volt ismerős számomra. Ha jól
meggondolom, szerény otthonok voltak
ezek, épp csak a szükséges bútorokkal:
ágyakkal, szekrényekkel, asztalokkal és
székekkel... meg a falakon nagy mére-
tű olajnyomatokkal: Jézus Szíve, Mária
Szíve... Előbbi piros köpenyben, utóbbi
meg világoskékben. A szíveket, látható-
an, töviskoszorúsan festette rá a képre a
festő. Noha vásári darabok voltak, még-
is ikonként tekintettünk rájuk. „Az ikon
szimbólum, amely úgy részesül az álta-
la szimbolizált valóságban, hogy egy-
ben maga is méltó a tiszteletre. (...) az
ikon nem nézni való kép, hanem ablak,
amelyen keresztül a láthatatlan világ
nézi a mi világunkat” – írja Graham
Howes vallásszociológus.

Ennek a kandikáló kíváncsiságnak
adott időnként – húsvét táján, ha ketten
voltunk a házban – Viktus mama érte-
lmet, amikor Jézus életéről mesélt. Ál-
mélkodva hallgattam a sok gonoszságot,
amit elkövettek vele szemben. Még meg is
könnyeztük a történeteket. Így nekem ter-
mészetessé vált, hogy a falakon olyan ké-
pek vannak, amelyek róla, élete fontos ál-
lomásairól készültek. Apámék ágya felett,
díszes keretbe foglalva, az olajfák hegyé-
nek kertjében, egy sziklán ülve, kissé szo-
morkás arckifejezéssel nézett a távolba a
Meváltó. Előtte Jeruzsálem sziluettje.
Az apró házak ablakából sárgás fények
szűrődtek ki... Néha megbámultam őket,
s olyan érzésem támadt, mintha az ablak-
szemek mögött rejtőzők tekintetüket, is-
meretlen emberek, rám emelték volna.

Mivel másutt is hasonlókat láttam,
hát úgy gondoltam, a szentek helye, kép
formájában ugyan, de köztünk, pontos-
sabbban a falakon van.

Ezek után talán ideje felvenni a törté-
net eredeti fonálát! Nos, a nyári délután
elfüggönyözött félhomályában ülve,
Pista bácsi mögött a falra akasztott ké-
pekre tévedt a tekintetem. Miután a ke-
vés fényhez hozzászóltam a szemem, lát-
tam, mint néz vissza rám Marx, Engels,
Lenin és Sztálin elvtárs, igencsak átha-
tó, szúrós tekintettel.

vers

Léphaft Pál

ékes fájdalommal

Bogdán József halálára

öröme vigasza
reménye vagy
csak szent
keresztje
nem tudom
kinek mi voltál
hűtlen szavaknak
hűség szeretője
fivére rokonnak
idegen testvérnek
néma vándora a
végtelen emlékek
temploma hatvanas
lámpafénynek
pásztorálmoknak
ékes fájdalommal
talán esti imádság
sóvirág koszorú
zsolozsma
szélfúttá vidéken
nem tudom végül
kinek mi voltál
kinek fehér
kinek sötét
volt az orcád
mégis melletted
monstranciával
a sarat
az angyalok
vezekelve járták

Ez maradt meg bennem, meg a beszélgetésből néhány homályos foszlány arról, hogy néptanítónak kellett volna lennem, mert Pista bácsi szerint a nép egyszerű fia voltam, maradtam. Szóval, a küldetésstudat és a vélt jobbító szándék ott maradt a mozgalmi veteránban. Széplíden ugyan, de térített, akár a szent életű emberek.

Szentsarok

Szükségünk van kapaszkodókra, példákra. Nemcsak azért, mert hozzájuk igazíthatjuk életünket, hanem azért is, mert hivatkozási alapot jelentenek. Mi több, életstratégiát. Szoktuk mondani, hogy érte is meghalt a Jézuska. Korábban *mindenkiért*, ma *sokakért*... Vagyis, a megváltásból az a bizonyos valaki akkor is részesült, ha esetleg kézzel-lábbal tiltakozott ellene. Vagy: akinek Krisztus a barátja, könnyen üdvözülni.

Ákár tetszik, akár nem, így volt ez a szocializmus éveiben, noha még napjainkban is sokan tiltakoznak a feltételezés hallatán. Érdekes módon akkor

mindenki apró megalkuvásokra építette életét, némileg igazodva az eszmei fősodorhoz. Volt olyan ismerősöm, aki állását, párttagságát féltve még a lánya templomi esküvőjére sem ment el. Mások a szomszéd faluban álltak oltár elé, kereszteltek akár. Meg aztán ott az elhíresült horgosi orgonakoncert ügy... Hiába érveltek a szervezők, hogy hangszerhíján hol lehetett volna másutt az estet megszervezni. Hát igen, folytonos volt a harc a külső és a belső ellenséggel.

Lám-lám, a titói emberarcú szocializmusban is megesett egy-két furcsa dolog. Az éber párttagok no meg az elhajlók örök konfliktusai ezek.

Enyhén szólva furcsa a történet, még akkor is, ha tudjuk, hogy általános pártvélemény szerint a vallásosságának pár évtized alatt ki kellett volna mennie a divatból. Hogy nem egészen így történt, az nem az elvtársakon múlt.

Aszódi muzeológusként találkoztam a történettel, miszerint a gyűjtőterület egyik közeli falujában élő parasztíró nehezményezte, hogy miközben a környék települései tájház létesítésén fáradoz-

nak, addig az ő lakóhelyén akkorra már nem volt birtokba vehető alkalmas ingatlan sem. A régi házakat Kádár-kockává alakították a szorgalmas emberek. Így aztán Martonné Homok Erzsébet szót kért a verseyi téesz pártaktívülésén, mondván: – A falunknak is haladni kell, és ne adja a Jóisten, elvtársak, hogy a szomszéd községnek előbb legyen tájháza, mint nekünk! Ilyen szégyen nem érhet bennünket, elnök elvtárs!

A kemény szavak hallatán kínos csend lett. A teremben ülők zavartan krájkogtak. Az elnök a kezét tördelte, majd azt mondta, hogy a megyével is meg kell beszélni az elvtársnő indítványát.

Aztán csoda történt. Az országosan ismert parasztíró ugyanis nem hagyta magát. Az elnökkel karöltve jártak a megyei tanács nyakára, ahol végül a rábólintás mellé pénzt is kaptak a terv megvalósításához.

Mi több, muzeológusok és szakmérnökök irányításával felépült a tájház. Szakasztott mása lett a korábban elbontott régi parasztházaknak.

A falusiak pedig összehordták a padlásokon porosodó tárgyakat, és a néhai élet emlékei 1974-től kiállítási tárgyká lettek. A szentek pedig képek formájában bekerültek a sarokba. Onnan kukucskálnak ma is az egyik tárlóba, hogy lássák, milyen tollat kapott ajándékba az agilis asszony. Mert okvetetlenkedésére magas körökben is felfigyeltek, így híre eljutott a legfőbb pártvezetőség berkeibe is. Nincs tehát mit csodálkoznunk azon, hogy a Szovjetunió első embere, Brezsnyev elvtárs, egyik magyarországi látogatásakor töltőtollat hozott neki ajándékba.

Marton Pálné tisztességes parasztasszony volt, olyan, aki a párthoz fordulást össze tudta egyeztetni a templomba járással, éppen úgy, mint ahogy akkoriiban oly sokan mások.

Lehet, hogy kicsit ferde szemmel néztek rá 2006-ban a mennyek kapujában, ám ő épp olyan határozottsággal kérdezte, hogy melyik ajtón menjen be, mint tette földi életében, amikor a tájház dolgában a pesti megyeházán járt el.

mese

A HAJVÁGÁS

Volt egyszer egy ember, akinek olyan gyorsan nőtt a haja, hogy az csoda. Hiába nyírta meg jó rövidre a borbély, két nap múlva a haja már eltakarta a fülét, még két nap múlva pedig a vállát verdeste az a fránya hajzutahtag.

Ne is mondjam, mennyi bosszúságot okozott ennek az embernek a borbélyhoz járás! És hogy mennyibe került az a sok hajvágás!

Bizony nem éltek nagy lábon a feleségével. Mondta is az asszony az urának:

– Ha kend nem járna olyan sokat a borbélyhoz, nem ennének mindig csak ciberét meg kubikoszármát. Mi a fenéből van kendnek a haja, hogy olyan gyorsan nő? Kár volt nekem kendhez hozzámennem. Inkább mentem volna egy kopaszhoz!

Mérgelődött ezen az ember, hogyne mérgelődött volna,

hisz ő sem szerette a kubikoszármát, a ciberét még annyira sem. De hiába szeretett volna báránycombot enni, mire arra összegyűlt egy kis pénz, a haja már a hátát verdeste, el kellett mennie a borbélyhoz.

Egy napon aztán megelégedte a dolgot.

– Ide figyelj, asszony, én nem megyek többé a borbélyhoz.

– Megbolondult kend? – nézett rá az asszony. – Hisz már most a nyakába lóg a haja, mi lesz holnapután?

– Akármilyen lesz is, nem megyek többé! – jelentette ki az ember.

No, eltelt a két nap. Az embernek már a háta közepéig ért a haja. De hiába noszogatta az asszony, nem ment el a borbélyhoz.

Eltelt még két nap. Az ember haja ekkor már a derekát verdeste.

Ki is nyitotta az asszony a száját:

– Most aztán menjen el ahhoz a borbélyhoz! Hogy néz ki kend? Szégyellek kenddel az utcára kimenni! Ki se megyek, vegye tudomásul!

De hiába, nem tudta rábeszélni az embert, hogy menjen el a borbélyhoz. Pedig a haja, úgy látszik, minél hosszabb volt, annál gyorsabban nőtt.

Két nap múlva már a lába szárát verdeste. Ha kiment az utcára, mindenki rajta nevetett. Ha kiment a kis földcsékjűkre szántani, szanaszét fújta a szél a haját, úgy nézett ki, mint egy madárijesztő.

Az asszony nem bírta tovább cérnával:

– Tudja meg kend, hogy ha nem megy el a borbélyhoz, én bizony itt hagyom!

Ebbe már beledondolt az ember.

– Csillapodj, asszony! – mondta. – Inkább hozd az ollót, ha annyira hosszalod a hajamat.

– Micsoda?! Még hogy én nyírjam meg kendet? Nem értek én ahhoz!

– Hozd ide azt az ollót, ha mondom! – emelte föl az ember a hangját, és már le is ült a hokedlira.

Na, az asszony odahozta az ollót.

– Hallja kend, én azt se tudom, hol kezdjem.

– Hozd csak ide a nagyfazekat! – mondta az ember. – Azt, amiben a gatyákat szoktad forralni.

Nagyot nézett erre az asszony, de odahozta a nagyfazekat.

– Na látod – mondta az ember. – Most tedd szépen a fejemre, és vágd körbe, ami a fazékból kilóg.

Az asszony tényleg nem értett a hajvágáshoz, hallgatott

hát az emberére. Ráhúzta az ember fejére a nagyfazekat.

– Húzd lejjebb, ameddig csak lehet! – kiáltott az ember.

– Akkor húzza be kend a vállait! – szolt rá az asszony.

Az ember elég soványka volt ugyan, mégsem férték a vállai a fazékba. Összehúzta hát magát, ahogyan csak tudta, az asszony meg jó erősen lefelé ráncigálta rajta a fazekat.

– Jó lesz így? – kiáltott az embernek, egészen közel hajolva a fazékhoz.

– Jó hát – szolt az ember a fazék alól. – Most nyírd le szépen egyenesen körbe, ami a fazékból kilóg.

Az asszony fogta az ollót, körbejárta az embert, szépen körbenyisszantotta a haját, ami kilógott.

– Megvan! – kiáltotta diadalmasan.

– Akkor vedd le rólam a fazekat – nyöszörögte az ember. – Már alig kapok levegőt.

– De mit csinálunk a többi hajjal? – aggodalmaskodott az asszony. – Hisz még mindig a derekáig ér kendnek!

– Vedd már le rólam azt a fazekat! – nyögte az ember.

No, az asszony megragadta a fazekat, de hiába húzta volna felfelé, nem jött le, beleszorult az ember.

– Vedd már le, vedd már le! – könyörgött az ember a fazék alól.

– De hát beleszorult kend! Legjobb lesz, ha lefekszik kend a földre, hátha úgy könnyebben le tudom ráncigálni kendről.

Az ember jajveszékelné kezdet: most mi lesz vele?! De az asszony megvigasztalta:

– Nyugodjon kend, kihúzó kend alól a hokedlit, lefekszik a

földre, és csitt-csatt, lehúzó kendről azt a fazekat!

Ki is húzta azon nyomban az ember alól a hokedlit, az lenyekkent a földre, csak úgy koppant a feje a fazékban.

– Jaj, te asszony, mit művelsz velem?! – óbégatott az ember a fazék alól.

– Most sikerülni fog! – kiáltott az asszony.

Letérdelt a fazék mögé, megragadta, húzta-húzta... De hiába!

– Tudom már! – csapott a fejére az asszony. – Mindjárt csinállok szappanos vizet, beleöntöm a fazékba, és úgy kicsuszszan belőle kend, mint a pinty!

Az ember hiába tiltakozott, könyörgött, csinált az asszony egy jó nagy vödör szappanos vizet, már hozta is!

– Legjobb lesz, ha fejre áll kend. Ha így beleöntöm a vizet a fazékba, mit sem ér, kifolyik. Ki kell szabadítanom kendet, hát mit képzél kend, miben forralom én ezután a gatyákat?! Másik fazekat nem tudok venni!

Azzal megfogta az ember lábait, fejre állította, beleöntötte a szappanos vizet a fazékba. Hej, prűszkölt az ember, szitkozódott!

De ha szitkozódott is, az asszonynak lett igaza. Nagy nehezen felültette az embert, megragadta a fazekat, az meg, hopp! abban a pillanatban lecsuszant róla.

Na, mondott is az ember olyanokat, amiket máskor kétszer is meggondolt volna!

Megszáritkozott, és már ment is a borbélyhoz.

Hogy aztán ettek-e életükben valaha báránycombot, az ebből a meséből nem derül ki. Talán majd egy másikkól.

Kovács Jolánka

A BARACKMAG SÜTEMÉNY

– Klárikám, nézd, mennyi Márka-kupakot gyűjtöttem neked! – Margit néne egy nagy narancssárga zacskót nyújtott át, tele Márka-kupakkal. Ötödik osztályos voltam az általános iskolában, barna copfjaim a hátam közepéig értek, és rögtön arra gondoltam, milyen jó lesz elújságotlani Barbinak a suliban, mennyi Márka-kupakot kaptam. Így már jó eséllyel indulhatok a Márka-kupak-gyűjtő nyereményjátékban.

Margit néne apa unokatestvére volt, a szokásos fehér boltos köpenyét viselte, arca mint egy mosolygós piros almáé. Frizurája dauerolt és ősz. Olyannak hatott, mint egy mesebeli kedves tündér. Ő és a férje, Józsi bátyja voltak a boltosok a faluban, ahol apa felnőtt.

Én már a fővárosban születtem, de ha apára rájött, hogy haza kell mennie gyermekora színtereire, akkor nem lehetett visszatartani, már másnap hajnalban indultunk is. Reggel 6-kor kellett kelni, hogy elérjük a vonatot. Amikor a kakukkos óra elütötte a 11-et, apa már jóízűen falatozta a pörköltet a mama konyhájában, a falujában.

A mama nekünk mindig szép porcelán étkészlettel, damasztabrosszal terített, ő maga meg leült a sparhelt mellé, és ott ette bádogtányérból a pörköltet.

– Ne vicceljen, mama – mondta apa –, jöjjön ide enni velünk.

– De fiam, nekem itt esik jól az étel, én már csak ilyen maradok – mondta dacosan a mama.

– Na, jól van – törölte meg apa elégedetten a száját a fehér szalvétával –, köszönjük az ételt, mama. Mi megyünk Klárral Margit néneékhez a boltba.

– Jól van, menjetek csak – mondta a mama, és megigazította fekete fejkendőjét. – Nagyon fog nektek örülni, szegény asszonyoknak úgyszincs gyermeke.

– Na, Klárikám, mit kell ilyenkor mondani Margit néneéknek? – kérdezte apa, ahogy meglátta a kezében az óriási zacskót tele Márka-kupakkal.

– Köszönöm, Margit néne! – mondtam illedelmesen.

– Aztán gyertek délután is – kacsintott Margit néne. – Képzeld, Klári, új kiskutyánk van, és sütöttem nektek sütit is, a kedvencedet, a barackmagot.

– Jól van, kerülünk addig egyet a hegyre, és ott is leszünk – mondta apa.

Margit néne már a kapuban várt minket. A fehér köpenyt otthon kék-zöld apró virágmintás otthonkára cserélte. Kezében egy tündéri, fehér fülű, barna kiskutyát tartott.

– Megsimogatod, Klári?

– Persze – válaszoltam. – Apa azt mondta, a kutyák azt szeretik, ha a hasukat simogatják.

– Na, kerüljetelek beljebb – mondta a néne, miután megsimogattuk a kiskutyát, aki vinnyogott örömeiben.

– Gyurikám, egy feleest? – kérdezte Józsi bátyja, aki most jött vissza a kis konyhakerti fóliasátrukból.

– Persze, Józsikám. Egészségünkre! – mondta apa. Felhajtották a stampedli pálinkát még az udvaron, aztán bementünk a házba, ahol még tisztaszoba is volt, szépen vetett ágyneművel.

Az asztalra szépen kikészítve a kedvenc süteményem.

– Vegyél, Klárikám – kínált kedvesen a néne.

– Gyurikám, van ám itt valami neked is – adott át apának egy csomagot.

– Mi ezt, Margitkám? – kérdezte apa.

– Kötöttem neked egy mellényt, panaszkodtál a múltkor, hogy sokszor fázol. Apa meghatódott, kezében a fehér-barna kötött mellénnyel.

– Ó, emlékeztél rá, nagyon köszönöm.

– Persze, Gyurikám. Te vagy a legkedvencebb unokatestvérem. Mintha a testvérem volnál.

– Hú, Klári – fordult felém Margit néne, és ragyogott az emlékezéstől az arca –, láttad volna apádat, amikor gyerekek voltunk. Azt mondta a tanító úr, édesapád olyan okos, hogy neki be kell járnia a városi iskolába. Úgyhogy gyalogolt mindennap hat kilométert, és csak úgy húzta le a nagy táskát a vállát. Sajnáltam, de büszke is voltam rá nagyon. Aztán látod, édesapád tanár lett a főiskolán, a falunk büszkesége, megérte a fáradságot.

Így beszélgettek aztán apa és Margit néne, nem fogytak ki a szóból sosem. Éreztem köztük a rokoni szeretet láthatatlan kapcsát, amely összekötötte őket örökre.

Késő este volt, amikor visszaindultunk a mamához.

– Apa, miért nincs Margit néneéknek gyereke? – kérdeztem apát. Miközben mentünk, világítottak a szentjánosbogarak a falusi sötét úton.

– Nehéz történet ez, kislányom – válaszolta apa. – Tudod, Margit néne zabi-gyerek volt.

– Az mit jelent?

– Az édesanyja, a nagypapád testvére fent szolgált Pesten, és úgy született gyereke, hogy nem volt férjénél. Aztán úgy döntött a családi tanács, legjobb lesz, ha Margit néne édesanyja visszamegy szolgálni a városba, őt meg neveli a nagymama.

– És?

– A nagymama nagy szeretetben felnevelte, mi ugye együtt gyerekeskedtünk, de aztán Margit néne tartott attól, nem tud jól férjhez menni. És aztán jött Józsi bátyja, ő volt az első udvarlója, rendes, tisztességes ember, mint látod. És nagyon hamar összeházasodtak. Én mondtam akkor Margitnak, ne hamarkodja el, de nem hallgatott rám.

– És mi köze mindennek ahhoz, hogy nincs gyerekük?

– Hát, látod, hiába próbálkoztak, nem lett. Biztos vagyok benne, nem az én Margitom volt a hibás. Akkor még, az 50-es években az orvostudomány sem volt annyira fejlett, hiába vizsgálták őket. Így Margit néneék az nem adatott meg, ami a legszebb az életben, hogy gyermeke legyen.

– De apa, ez olyan igazságtalan.

– Hát az, kislányom, de az élet nem feltétlenül a jóknak méri a jó sorsot. Amit a Jóisten az egyik kézzel ad, a másikkal elveszi. De látod, Margit néne jó ember tudott maradni, és ez a legfontosabb.

Egyszer láttam aztán Margit néneét nagyon sírni, amikor apa meghalt. Idős asszony volt már akkor, az arcát teljesen feláztatták a könnyek, olyanná vált, mint egy tőporódott almácska. Az egész asszony merő fájdalom volt. Nem mertem odamenni hozzá, úgy éreztem, összeroskadok én is. Nem sokkal később Józsi bátyja ágyhoz kötött beteg lett, Margit néne szépen ápolta a haláláig, egy évtizeden át. Mi nem találkoztunk többet.

Aztán sok év telt el. Anya a halála előtt olyan régi történeteket mondott el, amit addig még sosem. Furcsa történetek voltak ezek, és összevissza jutottak eszébe.

– Azt meséltem, kislányom – kezdett bele –, amikor Józsi bátyja, a Margit néne férje felkért egy lakodalomban táncolni?

– Nem, anya – válaszoltam neki –, de meséld el, mi volt.

– Tudod, az akkoriban történt, még a születésem előtt évekkkel, amikor azt mondták az orvosok, nem lehet gyerekünk. Felkért táncolni, de nem szívesen mentem el vele, tudod, olyan túl szertartásos ember volt. De apád azt mondta, nem illik visszautasítani. Szóval táncoltunk, amikor egyszer csak belekezdett a mondókájába. Azt mondta: – Na, látod, Katikám, sors-társak lettünk.

– Mire gondol, Józsi bátyja? – kérdeztem én.

– Hát arra, Katikám, nektek sem lehet gyereketek. Bennünket is félrekezeltek az orvosok annak idején, de nem baj, Katikám, azt tanácsolom, gondoskodjatok ti is a Gyurival a rokon gyerekekről, ahogy mi tesszük, aztán találjátok meg az örömet a

munkában, ahogy mi is megtaláltuk a boltban.

– Nagyon megijedtem – folytatta anya. – A gyerektelenségben nem akartam sors-társ lenni. Hümmögtem valamit, elnézést kértem, és leültem, ittam egy pohár vizet. Aztán három évvel később megszületett te, kislányom, a mi kis boldogságunk.

– És anya, mi a tanulság?

– Nincs tanulság, Klárikám, ahogy apád is mondta, nem mindig a jó emberek kapják a jó sorsot. De ebben a sorsközösségben nem akartam velük osztozni, a Jóisten bocsássa ezt meg nekem – fejezte be anya a mondókáját. Én aztán a mellényre gondoltam, a tisztaszobára és Margit néne mosolygós arcára, hogyan tisztességgel végigélte a sorsot, ami adatott neki. És azt sajnáltam, hogy nem tudtam megköszönni neki mindazt a jót, amit velünk tett. Mindig úgy gondolok rá, ahogy áll a zöld virágos otthonkában a kiskutyával a kezében a házuk előtt, immár az örökkévalóságig.

vers

Zalán Tibor

Forgás

Hátulról ölelte át, szégyentelenül, azzal a szenvedéllyel, melyet a másik már elfelejtett. Nem hallhatta hát, hogyan szűkül bent, akár a gyermek, akár a sebük takarni nem tudó szerencsétlenek. Később, a kesztyűjét lehúzva már, nyúlt az ágyékához, ő hátradólt, szerencsétlen volt, szomorú, mint a győztesek : közben félelem járta át – a másik meleg, mély, nyers ragyogása

Erotikus vázlat 42.

a tükör előtt állnak
hátulról öleli át
húsában hallgatja a fiatal test
befelé erősödő és táguló rándulásait
a kezét nézi mely végigcsokolja
a megtalált összes hajlatot
az összes lüktető kitüremkedést
beléhatol így
hátra csapódó kitégült
szembogarában felkőnyörögve
ágaskodik a fehér állat
keresi őt felkiált
sírást hall
és a tenyerére záporozó
ismeretlen könnyeket hallja később
csillagtérképre szögezett
halott lepke-villanás
a zajló ablakon (máshol)
alig mozdul benne most
csak ahogy a lepke szárnya
árnya át az éjszakán billen – és
gyémánttal karistol végig bőrükön
és véres
és vérez
és gyönyör
ahogy
kiválik az elcsendesült
hullámverésből érzékelni kezdi
a másikon hulló köveket
a némaságot
s a némaság visszhangját
ugyanott s ahogy fölveri a gyom
a homály függőkertjeit
a kiüresedett térségekre bevonulnak
a nagy álmos bánatos karosszékek
háta vonalán
megvillan a verejtékcsík
majd hangtalan olvad bele a tükör
mély kavargó fekete aranyába ő is

A SZIROM TELJESEBBÉ TESZI A VIRÁGOT

BESZÉLGETÉS VITKAY-KUCSERA ÁGOTA OPERAÉNEKESSEL, EGYETEMI TANÁRRAL

Madár Anikó

Vitkay-Kucsera Ágota operaénekes érdeklődése szerteágazó, energiája kifogyhatatlan, énekel, tanít, előadásokat tart, a tudományok és a művészetek doktora titulust is megszerezte. Repertoárja nem korlátozódik a klasszikus zenére, operettslágeret, musicaldalokat és magyar nótákat is énekel. Az Újvidéki Művészeti Akadémia tanáraként diákjait is ugyanerre a nyitottságra neveli. A beszélgetés születésnapi köszöntő és ajándék, neki és nekünk is.

Zenészcsaládba születél, édesanyád híres operaprimadonna, a dédapád pedig magyarnóta-szerző volt. Mit gondolsz, mennyire volt a sorsod eleve elrendelt, genetikailag kódolt?

– Hiszem, hogy az utunk előre meg van határozva, és a genetika is hatással van a sorsunk alakulására. A dédapám, Vitkay Gyula nemcsak nótaszerző volt, hanem orgonaművész és zeneszerző is, több kórust alapított és vezetett, például itt Újvidéken is a Petőfi körben. Az ünnepélyes megnyitón – mivel a Petőfit nemrég felújították – az ő dalát énekeltem néhány nappal ezelőtt. A lánya, Vitkay Ilona, az apai nagyanyám ugyancsak zenével foglalkozott, azonkívül verseket írt, és ezeket meg is zenésítette. És persze itt van édesanyám, Vitkayné Kovács Vera operaénekes, akitől nagyon sokat tanultam. Nem jártam napközibe, csak a kötelező évet óvodába, addig pedig vele töltöttem az időt, az operaházat tekintettem a második otthonomnak. Minden előadását tudtam fejből, felpróbáltam a kosztümöket, a szerepeit mind végigénekeltem, sőt azt is tudtam, hogy ki mikor hibázott. Olyannak tűnt ez nekem, mint egy álom, egy mesevilág, és el sem tudtam volna képzelni, hogy ne ilyesmivel foglalkozzam. Arról álmodoztam, hogy balett-táncos leszek, imádtam a balettelőadásokat. Máriás Erika balettművész édesanyám kolléganője volt, egymással szemben volt az öltözőjük, és mindig bementem hozzá, csodáltam, ahogy sminkel, a ruhái teljesen elvarázsoltak, és főleg a spicc-cipő tetszett. Mivel abban az időben nagyon későn vették föl a gyerekeket a balettkolába, nekem mindig ismételnem kellett az előkészítőt, a többiek pedig haladtak előre, mivel idősebbek voltak nálam. Ez annyira rosszlesett, hogy egy idő után hallani sem akartam többet a balettről. Később már bántam persze, anyukám figyelmeztetett is, hogy így lesz, de akkor így döntöttem. Egyébként nagyon élénk gyerekkori emlékem még anyukámmal kapcsolatban, hogy mindig tanulta a szövegeit, főzés, vasalás, még kutyasétáltatás közben is dúdolgott. Én pedig állandóan őt utánoztam, de nemrég előkerült egy hangfelvétel, amelyen három-négy éves lehettem, és kértem, hogy ne énekeljen többet. Valószínűleg néha éreztem egy kis féltékenységet a munkája miatt, de nagyon erősen kötődtem hozzá.

Édesanyád több interjúban elmesélte azt a történetet, amikor a Pillangókisasszony előadásban hiányzott egy gyerek szereplő, és te, akkor három évesen, beugrottál. Ekkor szerepeltél először színpadon?

– Emlékeszem erre én is, a Szerb Nemzeti Színház régi épületében történt, a mostani Ifjúsági Színházban. Felöltöztettek, kisminkeltek – apukám ezt nem

nagyon engedte, és figyelmeztettem is a sminkest, hogy ennek nem lesz jó vége, mert apukám is ott ül a nézőtéren, és nem fog örülni. A körülmények már homályosak, de arra a pillanatra emlékeszem, amikor anyukám a Pillangókisasszony szerepében az ölébe vett, és nekem énekelte. Ez egy nagyon érzelmes búcsúdál anya és gyermeke között. Gyönyörű, a mai napig mindketten végigsírjuk ezt az áriát. A másik kedves és szép fellépési emlék felnőttkoromból van, amikor zongorán kísértem édesanyámat. Teljesen átszellemültünk, egymásra hangolódtunk, pontosan tudtam, hogy hol vesz levegőt, hol fogja hosszabban tartani a hangot, milyen frázisok következnek, és ő is úgy érezte, hogy ez nem is munka, hanem kreatív folyamat. Feledhetetlen élmény. Azóta is szeretünk együtt szerepelni, különleges érzés, amit csak kevesen tapasztalhatnak meg.

Egy év különbséggel két egyetemi diplomát is szereztél az Újvidéki Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tanácskén, 1997-ben zeneelméleti, '98-ban pedig szólóénekes szakon. Hogyan alakult az utad?

– A zenei középiskolában éneket tanultam, de később a hangom nem volt még eléggé kiforrott. Elmentem egy, a hanggal foglalkozó specialistaéhoz, aki megállapította, hogy hosszú, vékony hangszálaim vannak. A rövid, vékony hangszálak a magas hangú énekesekre jellemzőek, a hosszúak és vastagok pedig a mély hangúakra. Én ennek a kombinációja voltam, és ez érezhető is volt a középiskola végén, még formálódott a hangom. Emiatt az egyetemem nem vettek fel énekes szakra, de az elméletire is jelentkeztem, és azt fejeztem be először. Szerettem a vezénylést is, de legjobban az analízis érdekelt. Egy újvidéki zeneszerző, Slavko Šuklar tanár úr adta elő, és úgy terveztük, hogy nála maradok az asszisztenseként, de aztán másként alakult. Az első év végén gondolkodtam, hogy énekesre iratkozzak, orgona szakra, vagy színész legyek inkább. Orgonálni a templomokban kellett volna gyakorolni, én pedig nagyon fázós típus vagyok, úgyhogy ezt elvettem, aztán a zeneszerzés is felmerült, de úgy éreztem, hogy nehezebben tudnám megkeresni vele a kenyeremet, így végül az ének mellett döntöttem, harmadik évben iratkoztam be, és párhuzamosan haladtam. A mesteri munkám Beethoven 3. szimfóniájának az elemzése volt, a magiszteri pedig a szólóénekes szakon a *Rigolettó*ban Gilda szerepe.

Doktori titulusból is kettőt szereztél, a tudományok és a művészetek doktora is vagy. Az éneklés és a zeneművek elemzése mellett a hangképzést kezdted kutatni.

Vitkay-Kucsera Ágota

– Nem úgy terveztem az életemet, hogy a mesterképzés után a magiszteri címet is megszerzem, majd ledoktorálok, egyszerűen az érdeklődésem vezetett erre az útra, mindkét esetben. 1994 óta dolgoztam a középiskolában, magánénekes, kamarazenész és lapról olvasást adtam elő, azután korrepetitor voltam, majd áthívtak a Művészeti Akadémiára. Olyan embert kerestek, aki beszél magyarul és szerbül, tud énekelni, zongorázni, és a színpadi mozgás sem idegen a számára. Marija Simonović tanárnővel dolgoztam, aki a hangképzést tanította, később pedig át is vettem ezt a tantárgyat tőle. Az évek során észrevettem, hogy több diákunknak gondja van a hangjával, és úgy döntöttem, elviszem őket egy specialistaéhoz, dr. Mumović Gordanához. Elhatároztam, hogy azokkal, akiknél nagyobb probléma van, hetente háromszor foglalkozom, akiknél kisebb, azokkal hetente kétszer, és megnézzük, hogy három hónap alatt történik-e változás. Ez jelentette a kiindulópontját az első doktori munkámnak. Egyre több diákot vontam be a gyakorlatokba, és nagyon jó eredményeket értünk el, a hangszálakon lévő elváltozások kisebbek lettek, sok esetben el is tűntek. Nagyon érdekes tanulási folyamat volt ez számomra, az édesanyám után két olyan hölgy került ez életembe, a tanárnő és a doktornő, akik irányt mutattak nekem. A művészeti doktorátus története pedig, hogy László Sándor tanár úr egy előadásban Ábrahám Pál zenével foglalkozott, amiben én is közreműködtem, kíváncsi lettem Ábrahám Pál életére. Évek múlva sem feledkeztem meg róla, abban az időben sokat jártam Zombor környékére, ahol élt, és elkezdtem kutatni. Találtam plakátokat, filmeket, megvizsgáltam a történelmi és a társadalmi folyamatokat,

az emberek életmódját az 1800-as évek végétől egészen az 1900-as évek közepéig. Ábrahám zenei világa is különleges, nem operett, de nem is musical, hanem valahol a kettő között, úgynevezett jazzoperett. Mindezt nagyon érdekesnek találtam, és szerettem volna bemutatni az életét egy olyan előadás által, amelyben nincs szöveg, hanem a szerzeményei mesélnek. Sokan segítettek, de én voltam a darab rendezője, és szerepeltem is benne, ötvöztem az éneket, a táncot és a színművészetet. Ez a három műfaj szerintem elválaszthatatlan egymástól.

Ha valaki azt mondta volna nekem régebben, hogy nem csak klasszikus zenével fogok foglalkozni, biztosra vettem volna, hogy téved. Az évek során mégis kiszélesedett a repertoárom: musicalek, operettek és magyar nóták is belekerültek.

Ezek a műfajok az előadó-művészetben és a tanári munkád során is megjelennek. Milyen elveket követsz, és mi az, amit ebből a diákjaidnak át szeretnél adni?

– Azt vallom, hogy mindegyik műfajt ki kell próbálni, mert mindegyiknek megvan a maga sajátossága, a maga stílusa. A diákokat arra próbálom ösztönözni, hogy legyenek nyitottak, ne idegenkedjenek egyikőtől sem. Lehetőséget kínálok nekik, hogy belekóstoljanak a népdalok, a magyar nóták, az operettek, a musicalek világába és a klasszikus zenébe. Az akadémia egy védett környezet a számukra, ahol segítjük, támogatjuk őket abban, hogy megtalálják a hozzájuk legközelebb álló műfajt és stílust. Ugyanakkor én is tanulok a diákoktól. Főleg klasszikus zenével foglalkoztam, csak az életem későbbi szakaszában kezdtem meg-

szeretni a könnyedebb műfajokat, éppen ezért nekik szeretném minél előbb felkínálni a lehetőséget. Attól, hogy az ember kipróbál több mindent, talán könnyebben rátalálhat arra, amiben valóban jól érzi magát, és sikeres lehet. Négy, illetve a mesterképzéssel együtt öt évet töltenek velünk, de utána is próbálok figyelemmel kísérni az életük alakulását. Nagyon örülök, amikor látom őket színpadon, ahogy igyekeznek felhasználni, amit az egyetemről vittek magukkal, de nem állnak meg, hanem fejlődnek, kutatnak, új dolgokat tanulnak. Tele van a szívem, amikor énekelnek és jól énekelnek.

Az énekes és a tudományos kutatások iránt érdeklődő éned párhuzamosan munkálkodik. Amellett, hogy különböző rendezvényeken énekelisz, hangversenyeket adsz, az utóbbi időben Jelena Simonović-Kovačević kolléganóddal volt több zenei projekted, konferenciákon is tartasz előadásokat.

– Számomra mindig az az első, amit épp csinálok. Ha hangversenym van, akkor az az első, ha órát tartok, akkor az, ha előadásra készülök, akkor arra koncentrálok. Igyeksem mindig szívvel-lélekkel, százszázalékosan beletenni magam abba, amit csinálok. A konferenciák esetében továbbra is a hangképzés, illetve a test és a hang kapcsolata érdekel. Korábban nem igazán szerettem visszanezni a felvételeket a koncertjeimről, de amikor mégis meg tettem, észrevettem hibákat, és szerettem volna rájönni, hogy mi az esetleges blokkoknak a forrása, vagy hogyan tudnék magamon segíteni, hogy százszázalékos teljesítményt tudjak nyújtani. Ha a testem görcsben van, természetes, hogy nem tudok felszabadultan énekelni. Ryszard Nieoczymmel dolgoztam együtt – most hallottam, hogy pár héttel ezelőtt elhunyt –, ő egy lengyel származású kanadai színész, Grotowsky asszisztense volt. Minden évben tartott tanfolyamokat Újvidéken, a vele való munka során jöttem rá, hogy a test állapota mennyire kihat nemcsak az ének-, hanem a beszédhangra is. Amikor valakit hallott beszélni, meg tudta mondani, hogy az illetőnek milyen testi és pszichés problémái vannak. Felkeltette az érdeklődésemet ez a téma, és elkezdtem kutatni, hogy a lelki élet mennyire mutatkozik meg a hangon, és a test felszabadítása mennyire befolyásolja az énekhangot. A hangszálak betegségeiről is tartok előadásokat, meg arról, hogy milyen külső tényezők hatnak ki a hangra. Mesterkurzusok esetében pedig attól függ a téma, hogy kinek szánják, diákoknak, színművészeknek, énekeseknek vagy például kórusvezetőknek, ez alapján alakítom ki a programomat.

A magyar közösség életében is tevékenyen részt veszel. Tagja voltál a Magyar Nemzeti Tanácsnak, és több kulturális csoportosulás, egyesület alapítói között szerepel a neved. Miért érzed fontosnak az ilyenfajta szerepvállalást?

– A közösség olyan, mint egy virág, az egyének pedig ennek a virágnak a szirmai, és minden szírom szebbé, teljesebbé teszi a virágot. Kötelességemnek érzem, hogy része legyek a közösségnek, és amennyiben tudok, segít-

sek. Ahol nem tudok hozzátenni a „virághoz”, ott inkább visszavonulok, és átadom a helyet azoknak, akik azon a területen jártasabbak. Politikában például nem vagyok otthon, azzal nem foglalkozom, de hogy magyarul adjak elő vagy énekeljek, összehozzam az embereket, összefogjam a vajdasági művészeket, azt szinte kötelességemnek érzem, és szívesen is csinálom.

Meg kell még említenünk a VIVE vetélkedőt és a Vitkayné Kovács Vera Nemzetközi Énekversenyt, hiszen mindkettő a családodhoz kapcsolódik. Említettük már, hogy erős nálatok az összetartás, a hagyományok ápolása és az értékek továbbadása. Ezeknek a rendezvényeknek a szervezésében mennyire vesztek részt?

– A VIVE édesapámhoz, illetve az ő nagypapjához, Vitkay Gyulához kötődik. Debelyacsán van egy Vitkay Hagományápoló Társaság, ők szervezték meg az első VIVE vetélkedőt. Érdekes volt megismerni a dédapám közösségét, azokat, akik még élnek, és emlékeznek rá. A társaság összetétele ugyan változott, de továbbra is ők azok, akik igyekeznek fenntartani ezt a rendezvényt, és ebben édesapámnak is nagy szerepe van. A Vitkayné Kovács Vera Nemzetközi Énekversenyt pedig Újvidéken tartják, azt is édesapám tartja kézben, habár az ötlet anyukám egykori diákjaitól származik. Az idén lesz a tizedik, ennek a szervezésében is van változás, de erről egyelőre nem beszélhetek. Édesapám egyébként a legnagyobb kritikuskunk. Ő is nagyon szereti a művészeteket, olyan családban is nőtt föl, gépészmérnök lett, de játszik gordonkán és klarinéton, tehát a zene hozzá is nagyon közel áll, meg a színházi világban is otthon van. A legnagyobb kritikuskunk is ő. Minden előadás, fellépés után közösen elemezzük, hogy hogy sikerült, hol volt hiba.

Ilyenkor nincs sértődés?

– Megtanultam a családban, hogy a kritika mindig jó, mert általa tudunk fejlődni. Ezt kérem mindig a diákoktól is, hogy mondják meg egymásnak őszintén, hogy hol, mit lehetne esetleg színterünk jobban csinálni. A pozitív kritika lehetőség a fejlődésre, aki csak dicsér és gratulál, az nem barát.

A tanév az akadémián május végén befejeződött, de te általában tele vagy tervekkel és programokkal, épp most jöttél meg Boszniából. Mi a következő lépés, mi az aktuális most az életedben?

– Boszniában most énekeltem is, vajdasági szerzők dalait adtam elő, valamint mesterkurzust tartottam. Hamarosan turnéra indulok Bulgáriába és Romániába egy magyarországi zenekarral, operetteket meg magyar nótákat fogok előadni. Szép kihívásként tekintek erre, új társaság és új környezet vár. Októberben pedig a Rumai Tamburazenekarral Spanyolországba utazom egy körútra, szintén operetteket és klasszikus darabokat viszünk. Boszniába is visszavárnak ősszel, hogy részt vegyek az Andrić-napokon, emellett a diákokkal is vannak terveink, operetteket szeretnénk készíteni, és azokkal tájolni Vajdaság-szerte.

vers

Kis Kinga

virágos

fantázia az ilyen világ,
ami édes, de belülről kirág,
s ereimben kerti virágok magjai
keringőzve süllyednek le a mélyre,
valahova szívem fenekére.
bálvány leszek,
hiába szólogatnak
szeretteim hangjai,
megkövesednek végtagjaim,
megszólalnak láthatatlan harangjaim,
mindeközben
te üvöltve kiáltod,
milyen bolond voltam,
s vagyok,
nem miattad,
valamit mégis itt hagyok.

éjjeli múzsa

egy ideje már nem találkoztam
az Éjszakával,
s hallom ahogy az ablakom alatt
szerenád ad,
de mindhiába,
nem leszek neki Júliája.

várólistás gondolatok 1.

úgy érzem, elpazarlom
azt a rengetegnek tűnő időt,
amit Isten kiszámolt nekem
teremtésem órájában.

Színészek, 2017, olaj, vászon

Szögi Klaudia

pokolhold

silány szövet
beleette magát a
terméketlenség

üres árok néz fel
minden este a holdra
eltévesztette az istennőjét
csúszós vagy és hideg
utálok hozzád érni
de tudom hogy én kerestelek
és mint egy nagy
piros sátorban
a gerincembe lépcsőket vág
átjárókat vág a levegőhiány

gondoltam arra hogy
megfőzzelek
felolvassam a kedvenc
verseimet neked
lehetnél egy szép fazék
a polcomon
ahova nem nyúlok
tudod
csodálni való

amelyik pók
az én életemet szövö
vak lehet vagy sánta
a szétfosló szálak között
néha elkapom
néha gyengéden megsimogatom
a kolosszust.

a figyelő

dobozban érkeztem
készen arra hogy összeszerelj
hónapokig a sarokban álltam
vártam azt az unalmas pillanatot
amikor nekem esel anélkül
hogy elolvastad volna az útmutatót
mi leszek legközelebb
polc vagy papírnehézék
kis sárga cetlikre írod hogy
mit kell venni a boltban
arra gondolsz ki kellene már
takarítani
a porrongy bemosolyog
ezeréves porcicák közé
látod én azt is tudom
hogy a kasszánál arra gondolsz
kellett volna vened joghurtot
de most már nem fogsz visszamenni
utána egész nap a joghurtra gondolsz

legyek egy szép szőnyeg
meztelen puha lépések
elfordulnék de csak gyűrődöm
a fehér annyi árnyalatával
kimeszelhetted volna a szobádat

az új tulajdonos
este sorozatokat néz és sír
és bazsalikomot nevel az ablakban cserépben
de a pókhálókat otthagya a plafonon
azt hiszem megint nekem kell
összeraknom magam.

képzőművészet

A SZÍNEK ÉS ÉRZELMEK ÁRNYÉKÁBAN MEGBÚVÓ EGYÉNISÉG

Pálfi Anita

JANO BLANCA FESTÉSZETÉRŐL

Az ember erkölcsi és érzelmi kiteljesülésében a színek központi szerepet játszanak. Johann Wolfgang Goethe az ember érzelmi fejlődésében a színek hatását a legmagasabb rendű személyiségfejlesztő széperék kategóriába sorolja. Egy szín, amely az őseredet természeti jelenségének legfelső fokán áll, lehet egyéni, összességében harmonikus, részben karakteres, de mindenképp mindig határozott és jelentős, közvetlenül érintő hatással van a személyre.

Jano Blanca kishegyesi születésű, Szabadkán élő alkotó festészetére is erősen hatott a színek határozott és érzelmi világa. Fiatalon, tizenöt évesen kezdett el festéssel foglalkozni. Festőművészeti diplomáját 2021 decemberében szerezte meg. Leginkább olajjal készült alkotásokat láthatunk tőle, vásznain a fény, a színek és az érzelmek együttes megnyilvánulását kutatja és alkalmazza.

A fiatal alkotó a különféle színiskálák használatával keresi a kapcsolatot a művész és a festményein szereplő alany(ok) között. A keresett és kutatott kapcsolat, kötődés nélkülözhetetlen elemét képezi művészetének. A kialakult kötődés a művész és alanya között pszichológiai tényezőként alapszik, amit egyrészt az alany portréja határoz meg, másrészt az ecsetvonások és az alkotói folyamat, amely ösztönös, nem tudatos döntéseken alapszik. Alkotásaira nagy hatással vannak a nem mindennapi s olykor igen megrendítő emberi történetek, érzelmek és érzelmi kiteljesülések, amelyeket a megfestett alanyok önként adnak át önmagukból, s mely történetek nyomait az emberi arc rendületlenül őrzi.

Figuratív, egyedi festészeti jellemét az arckifejezések ér-

telmezésében a színek megfelelő használatában lelte meg. A színeket sokszor az arc központi részének érzi, alapvetően meghatározzák festményei hangulatát, és egy új dimenziót, szimbolikát adnak át a megálmodott vásznakon. Éppen ezért előszeretettel keresi az azonosságokat és a szélsőségeket az átadott történetekben és élményekben, s fest rétegekből álló lazúros képeket, ahol az érzelmek egyenként vissza tudják adni a színek megfelelő használatával a művész által „átélt” érzelmeket és impulzusokat. Festészetében természetesen előfordulnak pasztózus munkák is, amelyeket főként erős, határozott színárnyalatok jellemeznek. Éppen ezért fontos számára a színekben megtalálható érzés és a bennük rejlő indulat egyéni alkalmazása. Kolorisztikus ötletei szoros összeköttetésben állnak meghatározó és könnyen felismerhető személyiségével, jellemvonásaival, amelyek inspiráló erejüknek köszönhetően közvetlenül érintő hatást gyakorolnak a nézőre is.

Az *Egy szomorú bohóc cigarettázik* című festménysorozatában Blanca arra volt kíváncsi, hogy egy egyszerű fehér maszk elrejti-e valódi érzelmeinket, vagy inkább intenzívebben hat ránk. Festménysorozatához a szűk barátai, illetve családi körét kérte fel modellalanyoknak, akiknek élettörténetét, kedves emlékeit, esetleges traumáikat és a feldolgozás folyamatát személyesen is ismerhette. A kiválasztott alanyok arcára fehér arcfesték, „maszk” került fel, így azzá válhattak, akik csak szerettek volna. Az érzelmekkel folyton kísérletezni kívánó fiatal alkotó ez alkalommal arra volt kíváncsi, hogy egy fehér arcmask hogyan fog

Cím nélkül, 2019, olaj, vászon

hatni a már kialakult személyiségre, könnyebb-e kifejeznünk, illetve elűznünk a már megtanult sematikus viselkedésünket, érzelmeinket. Blanca személyes tapasztalataiból megtudhatjuk, hogy a lefestett alanyok közül voltak, akik megnyíltak, és teljesen megfedkeztek alaptermészetükről, ezáltal élvezni tudták az immáron szabad és tiszta egyéniségüket, akadtak azonban olyanok is, akik egészen fiktív karakterekkel tudtak csak azonosulni, amelyek valójában nem is ők voltak. Blanca a válogatás során azokat a portrékat emelte ki, amelyek nem a szokványost és a megfelelési vágyat tükrözték a lefestett alanyok érzelmeit kifejező gesztusok által. Számára ez jelentette alkotómunkájának első szakaszát, amikor kikísérletezte, hogy valójában

mindent fontos-e megfesteni egy adott képen, vagy elegendőek a főbb motívumokat támogató festékkoltok. Az *Egy szomorú bohóc cigarettázik* festménysorozatát egy fénykép inspirálta, amelyet Blanca csak egy pillanatra látott barátja telefonján, majd csupán a sorozat megfestése után találkozott az ötletet adó fényképpel, amely Bruce Davidson 1958-ban készült, *The Dwarf* című fotója.

Az *Us (Minket/bennünket)* című festménysorozatában a Paul Ekman által tanulmányozott hét alapérzelemre fókuszál, az arccal való kommunikációra, a makro- és mikro-arckifejezések értelmezésére. Emellett arra kíváncsi, hogy a színek hogyan befolyásolják ezt az észlelést, valamint arra, hogy a kiválasztott érzelmekhez melyik szín tár-

sul, melyik az, amelyik a legjobban át tudja adni azok teljes körű skáláját. A festménysorozat inspirációforrásként így az emberi arc szolgált, hiszen arcunk a legfinomabb és legösszetettebb izmokkal több mint százezerféle arckifejezést és állapotot tud közvetíteni. A mimikák részben reflexszerűek, részben pedig tudatosan irányíthatóak, és genetikailag kódoltak. Ugyanazok az izmok működnek, amikor mosolygunk, haragot, undort és szomorúságot érzünk, hovatartozástól, nemtől függetlenül. Arcunknak köszönhetően állandó önkéntelen kommunikációt végzünk, akár kifejezzük, akár elrejtjük érzelmeinket. Blanca modelljei ennél a sorozatnál nem olyan személyek, akiket jól ismert, hanem olyanokat kért fel, akiknél magának a felkérésnek az

Cím nélkül, 2020, olaj, vászon

A probléma, 2020, olaj, vászon

képzőművészet

elfogadása is bizonytalan volt. Ez alkalommal az igenek és a nemek fele-fele arányban osztottak meg, ami további tapasztalatokkal gazdagította a fiatal festőt, amikor is „ismeretlen” emberek érzelmeit kellett vászonra festenie. Blanca mind a hét alapérzelmet lefényképezte minden alanynál, majd referencifotóként olyan fényképeket emelt ki és festett meg, amelyek a leginkább tükrözték az adott érzelmet. Ezekből a boldogság, a szomorúság, valamint a közöny érzetét bemutató festmények készültek el.

A *Színészet – végtelen újjászületés* című képpárt az előadóművészek iránti csodálat ihlette. Blanca a színház iránti érzelmi kötelékét és szeretetét szerette volna átadni. A lefestett képek ridegségével, a személyek elhomályosodásával Feleki László aforizmájának megtestesülését láthatjuk, aki szerint „az igazi színésznek már nincs saját egyénisége”. Az elidegenedést az alkotó a festőtechnika révén igyekszik bemutatni, nagyon sok vékony, lazúros réteggel dolgozott. Az arc körvonalait, a tekintetet apró színes vonalakkal és ecsetvonásokkal hangsúlyozta, amelyek ezáltal előtérbe kerültek a vásznon.

A gyerekekről készült portréi alkotómunkásságának fontos részét képezik. A szülők, a környezet és az ideológiák hatása a gyerekekre kimeríthetetlen téma. Ez az a kor, amikor a külső hatások egy gyermek számára még nem megkérdőjelezhetőek, hisz még nem ismernek belső etikai határokat. Az autoritás őszinte tükröi. A gyerekekben fellelhető tisztaság, félelem, őszinteség, olykor kegyetlenség megnyilvánulását előszeretettel jeleníti meg festményein. A gyerekek csoportosan mutatkoznak a képeken, ugyanis Blanca szerint ilyenkor jobban átélhető az érzelmi világuk.

Karakterfestményeit elsősorban filmek, könyvek, előadások és utazásai ihlették, amelyek témája kötetlen, így lehetőséget nyújtanak a kísérletezésre. Ilyenkor különböző festékekkel, azok felvitelével, a kompozícióval és a stilizálással variál. Karakterfestményei és az úgynevezett perszónaportréi olyan tükröt jelenítenek meg, amelyben a festő önmagát láthatja, és a legközvetlenebbül és a leghitelesebben tudja kifejezni az alkotás pillanatában tapasztalt gondolatait és érzelmeit. Minden egyes karakterfestmény és perszónaportré az alkotó erkölcsi és érzéki kiteljesülésének gyümölcse, amelynek értelmezése és átgondolása nagy hatást gyakorol a személyiségfejlődésre és az inspiráltságra is. Perszónaportré-festményein a jungi értelmezésben megalko-

Regina

Aarpee

tott mesterséges „én” szerepel, amely alkalmazkodik a környezethez.

Jano Blanca a színek közvetlen hatásával kívánja bemutatni a vászon segítségével életre kelteni a lelkünk mélyén rejlő érzelmeket az általa képviselt figuratív festőművészetben. Tehetségét és egyedi érzelmi világát, amelyet festészete által ad át, a felsorolt kiállítások is bizonyítják. Elemezve és szem-

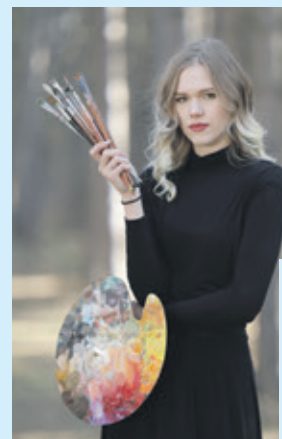
ügyre véve eddig megalkotott munkáit és elért eredményeit, mindenképpen megállapíthatjuk, hogy olyan alkotóval állunk szemben, akire igen kreatív, színekben és erkölcsi érzelmeiben gazdag alkotói életszakasz vár, sok-sok ecsetvonással, akinek egyediségét, személyiségét igazán a színek és érzelmek árnyékában tudjuk meglesni az érzéki kiteljesedést nyújtó vásznain.

Önarckép, 2021, olaj, vászon

Jano Blanca (Janó Blanka)

1998
Verbász

Fotó: Kovács Attila

Középiskolai tanulmányait a szabadkai Svetozar Marković Gimnáziumban végezte el 2017-ben, majd a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának festészet szakán tanult tovább. Diplomát az Educons Egyetemen szerzett 2022-ben. Első önálló kiállítása 2016-ban volt a szabadkai Szabadegyetem kiállítóterében. Számos csoportos kiállításban szerepeltek munkái. Nyugdíjasok számára tartott festőkurzust 2022 nyarán Szabadkán, a Vinculum Egyesület szervezésében.

Csoportos kiállítások:

- 2023 - Vizuelni Vremeplov, Svetozar Marković Gimnázium, Szabadka
- 2022 - ArtRegister nyitókiállítás (Magyar Kortárs Képzőművész Adatbázis), K Galéria, Budapest
- 2021 - A Róka Fest kiállítása - Róka-tanya, Nosza
- 2021 - A Kerülj Be kiállítása - Kerülj Be Ifjúsági Közösségi Tér, Szabadka
- 2020 - Educons Egyetem, Újvidék
- 2018 - Kiállni Sosem ART - VIFÓ, Népkör, Szabadka
- 2017 - Blanca fest, Ena rajzol - Svetozar Marković Gimnázium, Szabadka
- 2017 - Anna-napok - Pöndöl Kávézó, Kishegyes
- 2016 - Bortárs összművészeti est - Klein House, Szabadka
- 2015 - Városi Könyvtár, Palics
- 2015 - Urlik Dysfunction of Sameness - Balans Studio, Szabadka
- 2015 - Urlikov(n)a sedmica - Raichle-palota, Szabadka

Elégedettség, 2018, olaj, vászon

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Antalovics Péter** (1993) költő, újságíró (Kupuszina)
- Csik Mónika** (1978) költő, író (Szabadka)
- Danyi Magdolna** (1950–2012) költő, kritikus, szerkesztő, egyetemi tanár (Palics)
- Fekete J. József** (1957) író, kritikus (Zombor)
- Ficsku Pál** (1967) író, szerkesztő (Budapest)
- Kis Kinga** (2003), a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar média és kommunikáció szakos hallgatója (Szabadka)
- Klamár Zoltán** (1955) néprajzkutató, ny. egyetemi oktató (Magyarkanizsa–Kartal)
- Kovács Jolánka** (1958) író, műfordító (Muzslya)
- Léphaft Pál** (1952) karikaturista, újságíró (Újvidék)
- Madár Anikó** (1984) újságíró, szerkesztő (Újvidék)
- Mihályi Katalin** (1961) újságíró, szerkesztő (Szabadka)
- Pálfi Anita** (1995) könyvtáros (Szabadka)
- Patak Márta** (1960) író, műfordító (Leányfalu)
- Reisinger János** (1954) irodalomtörténész (Budapest)
- Sáfrány Attila** (1969) újságíró, szerkesztő (Kishegyes)
- Szomi Béla** (1960) zeneszerző, költő, pedagógus (Mengeš)
- Szögi Klaudia** (2002), a szabadkai Kosztolányi Dezső Tehetség-gondozó Gimnázium végzett tanulója (Horgos)
- Tóth Eszter Zsófia** (1975) történész, társadalomkutató (Budapest)
- Vass Géza** (1959) történész (Szabadka)
- Zalán Tibor** (1954) író, dramaturg (Budapest)

Lapszámunkat **Jano Blanca** alkotásaival illusztráltuk.

esszé

PETŐFI KÖLTŐI ÖRÖKSÉGE

Reisinger János

Dicsőséges nagyurak...

A sok-sok különleges Petőfi-költemény közül a számomra talán legeslegkülönösebb a *Dicsőséges nagyurak...*, vagy eredeti címén: *A mágnásokhoz*. Mivel elégettették vele ezt a költeményt (és ezt meg is tette!), Egressy Gábor – s nyomában mások – lejegyzésében maradt csak fenn, csodával határos módon, hiszen az első felelős magyar minisztérium is megakarta kaparintani, hogy hatálytalanítsa, főként azután, hogy még az erélytelen V. Ferdinánd osztrák császár is szerzőjének letartóztatását és börtönbe juttatását követelte. Keletkezés- és fogadtatástörténetét is viharok kísérik. S az előzőekből látni: nem is akármilyenek. Maga Petőfi is megdöbbszent ezen, s ezért írta meg két-három nappal később a *Nemzeti dalt*, mely a *Dicsőséges nagyurak...* enyhítettebb változatának nevezhető. Mondhatni, két *Nemzeti dalunk* van, egy előbbi, elvetélt, s egy utóbbi, mely viszont átütő erővel adott verbunkos toborzót rögtön esküformával sarkantyúzza, elmondása napjától (legalább fél tucat szor hangzott el csak Petőfitől, majd Vasvári Pál, Egressy Gábor tolmácsolásában csupán 1848. március 15-én!) mindmáig a *Himnusz* és a *Szózat* mellé (fölebe?) emelkedve... S egyben

utótörténetét se felejtjük: mélyebb hangolásban Ady intonálja tovább: „Hős uraink Majtényt is elaludták” (*Nincs itt ország*). Nem kevés ország sorsát, köztük a mi nemzetünkét is dicsőséges nagyuraink játszották el.

De tartsunk rendet, és tegyük föl a kérdést: mi váltotta ki Petőfiből ezt a lávaként kiömlő költeményt, melynek indulatosságát a megbocsátás és a nagyurakkal való együttműködésnek a nagyon is a *Nemzeti dal* felé szelídülő tufája jelzi, egyben példát nyújtva a hétköznapi életben is olyannyira szükségesség megengedélkedésnek és lehiggadásnak?

1848. március első napjaiban Petőfi feleségével, Szendrey Júliával látogatást tett Városlődön dolgozó és éppen betegeskedő István öccsénél, akitől pár hónapja nevével közösen vették át az idősödő szülők gondozását. Valószínűleg elbeszélhették az egyelőre Vácra tartózkodó szülők állapotát; oda Júlia mellett Sass Istvánnal, egyik (Sárszentlőrinc óta) legjobb és orvosi pályára lépő barátjával is lerándult a költő, hogy megvizsgálta őket. Rendben levőnek találta mindkettejüket. Ki tudhatta akkor, hogy alig másfél éven belül meg kell majd írnia a *Szüleim halálára* című versét? (E váci találkozás emléke az *Anyám tyúkja*.)

Petőfi Sándor

Dicsőséges nagyurak...

Dicsőséges nagyurak, hát

Hogy vagytok?

Viszket-e úgy egy kicsit a

Nyakatok?

Új divatú nyakravaló

Készül most

Számotokra... nem cifra, de

Jó szoros.

Tudjátok-e, mennyit kértünk

Titeket,

Hogy irántunk emberiek

Legyetek,

Vegyetek be az emberek

Sorába...

Rimánkodott a szegény nép,

S hiába.

Állatoknak tartottátok

A népet;

Hát ha most mint állat fizet

Tinéktek?

Ha megrohan mint vadállat

Bennetek,

S fogát, körmét véretekkel

Festi meg?

Ki a síkra a kunyhókból

Miljomok!

Kaszát, ásót, vasvillákat

Fogjatok!

Az alkalom maga magát

Kínálja,

Ütött a nagy bosszúállás

Órája!

Ezer évig híztak rajtunk

Az urak,

Most rajtok a mi kutyáink

Hízzanak!

Vasvillára velök, aztán

Szemétre,

Ott egyék a kutyák őket

Ebédre!...

Hanem még se!... atyfiak,

Megálljunk!

Legyünk jobbak, nemesebbek

Őnáluk;

Isten után legszentebb a

Nép neve:

Feleljünk meg becsülettel

Nékie.

Legyünk nagyok, amint illik

Mihozzánk,

Hogy az isten gyönyörködve

Nézzen ránk,

S örömeben mindenható

Kezével

Fejeinkre örök áldást

Tetézzen.

Felejtjük az ezer éves

Kínokat,

Ha az úr most testvérenek

Befogad;

Ha elveti kevélységét,

Címerit,

S teljes egyenlőségünk el-

Ismeri.

Nemes urak, ha akartok

Jöjjetek,

Itt a kezünk, nyújtsátok ki

Kezetek.

Legyünk szemei mindnyájan

Egy láncnak,

Szüksége van mindnyájunkr' a Hazának.

Nem érünk rá várakozni,

Szaporán,

Ma jókor van, holnap késő

Lesz talán.

Ha bennünket még mostan is

Megtettek,

Az úristen kegyelmezzen

Tinektek!

(Pest, 1848. március 11-e előtt)

Pestre visszajövet Veszprémben értesül Petőfi a február 22–24. között kitört párizsi forradalomról. Lelkesültsége határtalan, miként Kossuthé is, aki vigyázó szemét Petőfihez hasonlóan Párizsra veti, és a pozsonyi országgyűlés elé terjeszti felirati javaslatát (a néhány nappal későbbi 12 pont csíráját), mellyel viszont a felsőtábla nem akar kiegyezni. Az obstrukció módja, hogy István nádort Bécsbe rendelik. Erre forr föl Petőfiben a vér: micsoda aljasság, micsoda gonoszság! Akik évszázadok óta elnyomnak bennünket, továbbra sem kívánnak még meghallgatni sem?! Innen az élcelődő gúnnyal, késleltető iróniával való lávakieömlés, mely forradalmi felhívásba átsapva a cselekvés, méghozzá a megtorló, véres cselekvés mezejére hívja, mit hívja? szinte ráncigálja a kunyhók milljom népét! Költői szó nem hangzott földünkön soha ilyen félelmetesen, mintegy az isteni igazságszolgáltatás trombitájaként. Híre is ment, hogy Petőfi Rákos mezején negyvenezer paraszttal áll, mint egykor Dózsa György, akiről Petőfi már verset is írt, jóllehet a cenzúra jóvoltából még csak íróasztalfiókjának. A legenda úgy tartja, a vers első sorait felidézve lépett be Széchenyi István a felsőtáblára. Még radikális barátai, a márciusi ifjak is elhültek a költeményt hallgatva. Vörösmarty szelíd fejcsóvással mondta: mágnás Széchenyi gróf is, Eötvös József báró is, mégis megnyit tettek a hazáért! Mire Petőfi: Kettőért tegyek kivétel? S itt most nem volt, lehetett jelen Teleki Sándor gróf, akivel költőnk 1846 szeptemberében Nagykároly-

ban nem akart kezét fogni, mondván, hogy még élő gróffal sohasem parolázott, mire ő: Döglöttel igen? – s azóta lettek a druszák barátok, s köszönhetjük a *Gróf Teleky Sándorhoz* episztolát...

Őszintén szólva, nem értem, miért is támadtak Petőfire még elvbarátai is. Miért kérték költeménye megsemmisítését? Hiszen a vers jól nyomon követhető gondolati pályát fut be a maga kétségkívül csibészes, dévaj és a várva várt történelmi igazságszolgáltatás hangnemében. Illetve értem, persze, nem nagyon lehet elvonatkoztatni az akkori idők túlfűtött és robbanásig feszült légkörétől. Petőfi készségének nem mindennapi bizonyítéka az elégetés gesztusa, cáfolatául máig sokat hangoztatott macacsságának. Használni akart, nem tündökölni, ahogy a későbbiekben ezekkel a szavakkal bocsánatkérésre kényszerítették. Micsoda skandalum az irodalomtudományra nézve, hogy a máig (sajnos) legjobb Petőfi-monográfia szerzője, Horváth János egyenesen megkerüli e verset! Pedig lehetne mit mondani a Vörösmarty *Főti dalának* különös ritmusképletében (8-asok váltakozása 3-as szótagszámú sorokkal) íródott költeményről és az ebben rejlő, máig az előadó színészeknél ki nem aknázott humorról! Egyetlen vigaszom, hogy ez a költemény az interneten ma a legtöbb nézőt-hallgatót vonzó magyar vers, Mácsai Pál 1994-es budapesti koncerten elhangzott konzerniális megszólaltatásában, melybe sajnos az ördög annyira betette a lábát, hogy a nyolcadik versszak kimaradt belőle...

vers

Szomi Béla

Lendvahegy késő őszi ködben

(Visszatérő emlékek, szülőföldi képek)

Mint a sas, melynek szárnyai összeforrtak, itt lebegek a táj fölött. Klasszikus pince-panoráma: szőlőkarók mint a gombostűk a lendvahegyi párnán. A kevergő ködből kiemelkedik a vár – nekem már idegen hajó –, melyen mint a pezsgőbuborékok emelkedő, fölfelé törő emlékek, s átszúrják elgyengült testemet, lelkemet, visszavágnak, mint cunamihullámok. Nem szeretek emlékezni mezítlábas éveimre, mégis imádom a fűvel benőtt, gazzal borított helyeket, melyeken egykor lábam taposott. S ha becsukom a szemem, csiklandozza az orromat a lekaszált füvek, réti eprek illata, olvadó ízük szétterjed a számban, ajkamról lecsorduló nyál-szál. Elhulló magot keresgélő egerek cincognak magányosan, én pedig tehennel szántom a mezőt, ott a berekből nagypapa integet, hogy eljött az idő a zsíros kenyérre, beszínezve paprikával és hagymával, rá egy szódaporos hosszúlépést, s habár csak tizenégyet számolok: ez jár a paraszt-emberfiának: szalonna, fröccs, zsíros kenyér s a szülőföld iránti szeretet: ez adja és veszi az életet, s majd öleli elhervadó testedet.

S ki nem aludna egy nagyot ott az akáckarók tövében, ahol az ottfelejtett, tőkén maradt fűrtökből őszi kapálás idejére kicsordul a lendvahegyi jégbor.

AZ OBJEKTÍV ABSZTRAKCIÓTÓL A SZEMÉLY(ES)IG

Antalovics Péter

Danyi Magdolna versnyelvéről

I. rész

A 2012-ben tragikus hirtelenséggel elhunyt Danyi Magdolna a ritkán megszólaló, szükségzavú költők közé tartozott, ám a mintegy négy évtized alatt született opusa így is egy bonyolult, sokszínű és sokmélységű költői pályáiv megrajzolását teszi lehetővé, amelynek minden állomása figyelmet érdemel. Danyi összesen három önálló verseskötettel jelentkezett életében: *Sötéttiszta* (1975, Forum), *Rigólesen* (1988, Forum) és *Palicsi versek* (1996, Forum), illetve 2013-ban *Enyhület és felröppenés* címmel a Forum és az Életjel együttműködésének köszönhetően jelentek meg összegyűjtött versei. Ez utóbbi kiadvány a nyelvész, irodalomtudós egyetemi tanár teljes lírai életműve tekintetében irányadó, hiszen az említett kötetekben szereplő szövegeken túl olyan verseket is tartalmaz, amelyek korábban csak publikációk formájában jelentek meg, sőt, egy – megrendítően személyes hangvételű – szöveg kizárólag ebben a könyvben olvasható.

Danyi költői indulását a nyelvi fejelemzés, a közlés határokra feszítő lecsupaszítása, a fogalmazás már-már kíméletlenségbe hajló pontossága és többnyire a megszólalónak a vers belső működő világától való hideg eltávolodása jellemzi; olyan objektivitás, amely izzik az immanens feszültség(ek)től, ám ezek a „zárt csodák” – ahogyan a kortárs kritikák által sokat tárgyalt mű mondja – a „kéreg alatt” maradnak. A *Sötéttiszta* versei csekély számú kivételtől eltekintve (többszörösen) kódolt, allegorikus, nemritkán megfeszített értelmezési munkát megkövetelő darabok, amelyeknek mondatai az elsőtől az utolsó szótagig megfontoltak, kimunkáltak, gyakran tómondatok, esetleg hiányos mondatok. A nevezett szöveg, amely az *egy vakmerő*

felszolgálólány mondta a bölcseknek címet viseli, egy absztrakt térbe emelt ars poeticaként olvasható, ugyanakkor a felvázolt szerzői magatartásra, módszerre is jó példa:

*Bölcsek asztal körül időtlen lakomáznak.
Mennyi részlet. Az idő feldarabolódott.
Valamit tennem kellett. Ős szokás.
Bort hoztam. Borhoz diót egy zsákban.
Jó csemege lesz tán. Tálakba töltjük.
Aranytól ékes tálakba. Mindegy az.
A zsákot már kiviszem. Értéktelen.
Egy dió fogak közt, egy korty, egy dió.
Nagy fényűzés ez állandó terítés.
Kedélyes Bölcsek, ki látott már
kertek szélén állni kerek nagy fákat?
Láttam én, s azóta hallgatok.
A kéreg alatt pontos, zárt csodák.*

Kevés olyan vers található a *Sötéttiszta*-ban, amelyben ennyire egyértelműen elválnak a narratíva vonulatai – sőt: amely ennyire lineárisan működik –, Danyi korai költészetében gyakran nincs jelen világosan körülhatárolható lírai beszélő, vagy ha mégis, az egy jelképes történetbe ágyazódik be, mint a fenti idézetben (ez alól kivételt képeznek bizonyos elemeikben *A gyermekkor veszélyes játékairól* ciklus darabjai). Jellegzetesebb sorok bukkannak fel a *maroknyi késsel az örömről* címűben: „*Vadra nem lelek, mit célbavenni öröm. // A szóra gondoltam, ha megmenthet. / Szólj, varázsló, fényesen, parancsolom. // Közöd van a hegyekhez. / Tisztaság legyen zűrzavar helyett / vadaink testében.*” A vers címében és első sorában („*Felkelt a kék a hegygerinc mögött*”) megfigyelhető metonimikus képalkotás tipikus Danyi-mondatot eredményez, ahogyan máshol metaforákban és másfajta trópusokban gazdag ez a szikár költői nyelv. „*A hangfalig fut. Szó árkában kapar esőt. / Veri a tüzet. Feszés ín belül húzódik. / Víz hurokká lesz a lángon. Szócölöp. // Marad a vész a vadakban.*”

A gazdag képzelőerővel megalkotott, ám minden sallangtól lecsupaszított, feszes mondatok Danyinál szükségszerűen vezetnek el a meglepő, váratlan képekhez, képzettársításokhoz, amelyeket nemegyszer a nyelvi logika felszín alatt marad, ám annál látványosabb ugrása eredményez. Ezek a képek a morbid, a groteszk határára is táncolhatnak, vagy egyszerűen csak hirtelen fordulattal felülírják a befogadói elvárás horizontját, esetenként akár egy misztikus-mitologikus világba emelve a verset. Danyi költői bravúrja, hogy az objektivitás, a hideg, tényszerű, már-már lakonikus közlés eszközét állítja feszes ellentétbe a valóság felvillanó, tragikus mozaikdarabkájával, drámai egyensúlyt megalkotva: „*Volt csapongás, ösvény, rettenet a nyíltól. / Sziklában rés a pihenés. Bevégeztetett. / A szelek semmi jót nem hoztak. // ... Játék jelezte utam. Renddél lett szavam. / Láttam a varázslót. Kettévált a hangja.*” (egy vad szőlő kinyájában). Vagy *A gyermekkor veszélyes játékairól* ciklus IV. darabjában: „*Már a kis ruhája is lángol, / már a haja is lángol, / minden játéka lángol. / Sebesedik száján a félelem.*”

A lírai beszélő feljebb taglalt elhomályosításának, elmosásának egyik szükségszerű velejárója vagy épp eszköze a folyamatos rejtőzködés, az elbizonytalanítás, amely túlnyomórészt komor, pesszimista, bár ebben az attitűdben is figyelmeztet hangvételű jár együtt. Szorosan kapcsolódik ehhez a jelenséghez továbbá, hogy Danyi több versében szinte alig-feloldható allegória, parabola bukkann fel, mint például az *állandóról* címűben:

*Egy üregben vékony erek hálóztaék be,
hogy rúgkapált, a barlang elmozdult,
az erek mindig szorosabban fogták,
ezt nem felejtí, bár megszokta
a változást, elfogadta.*

Találó példa erre a rövid, nyolcsoros *északi lovas* is, leginkább annak közepső része, amely ugyanakkor a többi, feljebb részletezett tendenciát is magában foglalja: „*Éggel befedett semmi, kemény / anyag, mint vas, kő és jég, / értelem, veszed haza, / szegyenpecséttel homlokán.*” E sorok kapcsán is szembevetendő még egy meghatározó vonása Danyi korai költészetének, mégpedig a hiányos nyelvi szerkezeteken túl a narratíva szándékolt hiányosságai, ki- és felfejtettlen alakzatai, elhallgatásai – igaz ez a megállapítás szinte az összes, ezen írásban szereplő szemelvény esetében. Újabb elementáris kontraszt ez tehát, hiszen a felszínen tárgyilagos valóságra épülő versnyelv mögött az ismeretlen szakadéka, a kibontatlan, csupán szilánkjaiiban, részleteiben ismert és megismerhető történet, élmény áll, ez a világító ellentét pedig alapjaiban rengeti meg a szövegek mögötti világ talapzatát, biztonság(osság)ját. Danyi ezzel a technikával közvetve az

élet alapvető bizonytalanságára, tudásunk mozaikos voltára is rámutat egy olyan környezetben, ahol nem mindig világos az események oka és okozata, a cselekvők motivációja, és amelyben az egyén számára lehetetlen megismerni a teljes valóságot.

Ezt a hangulatot tükrözi az *éjszaka dicsérete*, amely egy kisebb beágyazott sorozat része az *élet dicsérete*, a *halál dicsérete*, a *rombolás dicsérete* és a *tárgyak dicsérete* mellett: „*Arcomon az éjszaka arca. / Arcodon az éjszaka arca. // Egy rozsdás fémcsigán forog az éjszaka. / Kergeti egymást az éjszaka két arca. // Hasadna kettőbe, hasadna hajnalra. / A sötétben keresztül arcát nem fúrhatja.*” A *tárgyak dicsérete* rávilágít, hogy ebben a nehezen meg- és kiismerhető világban épp a tárgyak a legbarátságosabbak, hiszen a fény „*Magukból a tárgyaktól való*” (Dante) és „*Mint elhagyott jelek, szabadok*” (a *tárgyak dicsérete*). Némi diszsonancia azért felbukkan velük kapcsolatban is, hiszen a *rombolás dicsérete* tanúsága szerint akkor „*költöznek természetes színükbe*”, amikor csak terjed, tovább hasad a hasadás, és „*a repedés árnyéka végigterült a földön*”. A Dante vers nem csupán az idézett, tárgyakra vonatkozó sora miatt érdemel külön figyelmet, hiszen „*Időből, időből hány bugyor? / Üreget mar az út*” sorai talán a legplasztikusabb képen ábrázolják a költőnő által felidézett időfilozófiát, a *Sötéttiszta* versei ugyanis a konkrét, lineáris időfelfogástól a lehető legnagyobb mértékben eltávolított, eszmei időben zajlanak. Az időképzetet tematizáló hangsúlyos szöveghelyek továbbá az *éjszaka dicsérete* mellett a *hajnal felé* vagy a „*...s mint éjjel-nyíló áloé virágon*”, de a kötet címadó négyesorosa is az álmok világából indít („*Álmodban kiáltozol?*”), s magának a Danténak a felütése („*Alászállsz. Félhomály.*”) is az éjszaka megváltozott tudatállapot gondolatával játszik el.

A tárgyak világából kiemelt helyet kap még az üveg, esetleg tükör, ami egyenes következménye annak, hogy a megszólaló a létkérdésnek számító precíz tárgyvilágosság okán érzékszervei – így látása – kiszolgáltatottja: „*Egy vékony törzsű fát figyelek a tükörből*” (föltő). A dolog a *karcolás üvegre* című négyesorosban jelenik meg hangsúlyosan, ahol a „*két ág között hintázó / üvegdarab*” tömör, kibontatlan szimbólum, amely a szélben az eltörés veszélyével kapja meg súlyát. Brutális két soros az *élet dicsérete* az említett sorozatból, amely minden illúziótól megfosztó, lidérces látomás: „*Bevéreztet gyerekkézzel / vak üvegen kaparásznak.*” S nem sokkal derűsebb képet enged sejtetni a *tárgyak dicsérete* sem: „*Így marad el a föld, az ég, az erdő / szótlán kitér a nézés elől, kifordul. / Lázasan kormozódik az üveglap is.*”

Danyi Magdolna korai versei a megfontolt, kimért, visszafogott nyelvi forma és az e mögött, ez alatt rejtőző, forrongó, sokszor csak sejtetett, felvillanásaiban, mozaikosságában megjelenő mély feszültség ellentétéből építkeznek. A kiérlelt, csiszolt szövegek, képek egyszerűségében, feszes pontosságában rejlik mélységük, súlyos tétjük is, ami olyan élesen átérezhető, mint – ahogyan *tagadás* című költeményében írja – „*kövek gerincén derekam*”.

Tímea

A SZABADKAI ÁLLAMI TANÍTÓNŐKÉPZŐ A HÁBORÚS ÉVEKBEN

Vass Géza

(1941–1944)

A szabadkai tanítóképzés múltjának bemutatásakor a legnagyobb gondunkat a források csekély száma jelentette. A háborús évek visszaidézésére is csak két forrásra támaszkodhattunk. Az egyik Apró Erzsébet *Adalék a Miasszonyunkról nevezett kalocsai iskolánövérnek szabadkai iskoláinak történetéhez* című dolgozata, a másik a tanév végén megjelenő *Értesítők*, amelyek közül csak az 1942/43-as kiadványt tudtuk beszerezni.

A zárdaépület múltja

A dualizmus alatt (1867–1918) Szabadka egyetlen katolikus jellegű tanintézete a Miasszonyunkról nevezett iskolánévénél zárdaiskolája volt. Az intézet alapítása a Szabadkai Első Nőegylet érdeme. Az egyet a városi árvák gondozását az iskolánövérre szentelte volna bízni, és ebből a célból 1869-ben zárda alapítását határozta el. Az építkezésre szánt adományokat a *Római kath. nőiskola-alapítvány* néven létesített számlára gyűjtötték össze. Hayland Lajos kalocsai érsek a kezdeményezést még húszezer forinttal toldotta meg. Az alaptól a város akkori főutcáján (akkor ez a Széchenyi István utca volt, ma ezt a teret egészében a Tejpiac foglalja el) házat vásároltak, és azt teljes tulajdonjoggal elajándékozták az iskolánévénél vezető elöljáróknak, valamint a római katolikus nőtanodának, valamint a vele összekapcsolt árvaintézetnek. A Miasszonyunkról nevezett iskolánövér, a hatalmon lévő liberális városi hatóságok ellenállásának dacára, külön miniszteri rendeletnek köszönhetően 1874-ben letelepedtek a városban, és megnyitották hatosztályos elemi és felső leánytanodájukat, amelybe valláskülönbség nélkül bárki beiratkozhatott. Az ünnepélyes megnyitót szeptember 20-án tartották.

A leánytanoda 1875-ben nyitotta meg kapuit, négy osztállyal és 90 tanulóval. A következő tanévben megnyílt az ötödik osztály is, de a helyszűke miatt számukra már csak az apácák szobáiban volt lehetőség a tanulásra, ezért 1875 októberében az intézet tovább bővült. Az igazgatóság az iskola céljaira megvásárolta a zárda mellett lévő lakóházat. A következő lépésben 1896 és 1898 között a már meglévő telken a zárda leánynevelő intézet egy új emeletes épülettel lett gazdagabb.

A két világháború között a bácskai Kalocsai Szegény Iskolánövér Társulatának vezetésével az épületben elemi és polgári iskola működött. A magyar tagozatot az 1934/1935-ös iskolaév után bezárták. Ezt követően 1941-ig itt csak szerbhorvát nyelven folyt a tanítás.

A tanítóképző a második világháború alatt

A második világháború alatt Szabadka ismét magyar fennhatóság alá került. A zárda épülete a magyar nyelvű katolikus tanítás és nevelés központjává vált. A válás- és közoktatásügyi miniszter 1941. december 23-án kelt rendelete révén az elemi és polgári iskola líceum-tanítóképzővel bővült. A líceum gyakorlatilag középiskola volt, amely a tanítóképző elvégzésére is előkészített. Gyakorlati életre nevelt, olyan ismeretek birtokába igyekezett juttatni növendékeit, amelyeket közvetlenül az életben is hasznosíthattak. Egyetlen

irányban sem szakosította a tanulmány anyagát, nyitva hagyta több irányban is a pályaválasztás lehetőségét. A líceumba a polgári iskola elvégzése után kerültek a tanulók. Az iskola neve Miasszonyunk Iskolánövérének rk. kalocsai Tanítóképzője Szabadkán – 1941 lett. A líceum-tanítóképző szervezésével és vezetésével az egyházi főhatóság Bali Mária Ildefonsa nővért bízta meg, aki helyettes igazgatói minőségben folytatta munkáját.

Az intézetben az 1941/1942-es tanévben összesen 530 leány tanult: a líceum-tanítóképzőben 66, a polgári leányiskolában 267, az elemi népiskolában 197 tanuló. A líceumban 7, a polgári iskolában 11, a népiskolában pedig 7 tanár oktatott, természetesen voltak olyan pedagógusok is, akik mindhárom intézménytípusban tanítottak.

Az épületet 1942 tavaszán a következőképpen írták le: *Az épület egyébként jó karban van. Rendesen javítják, tatarozzák, a tantermek mindegyike jól fűtő cserépkályhával van ellátva. Tornaterem eddig nem volt. Az egyik melléképületet éppen most alakítják át tornateremmé. A testnevelés céljainak megfelelően több ablakkal és parkett padlózattal láttatja el az intézet igazgatója. A terem hossza 18 m, szélessége 6 méter. Mellette a terembe nyíló öltöző és tornaszertár is készül. [...] A nyár folyamán nagyobb arányú építkezés van tervbe véve. Az intézet épületének utcai frontját építik tovább. Az új épületszárny az internátus bővítésére szolgál. Arra kell törekedni, hogy az iskola külön rajzteremmel, s a természet-tudományi tárgyak tanítására alkalmas előadóteremmel és háztartástani konyhával is rendelkezzen. Az iskola bútorai régi módúak, a nyár folyamán javították őket, átfestésükre majd a jövőben kerül sor. [...] Szertárul és könyvtárhelyiségül ideiglenesen az intézet nagyméretű fogadószobája szolgál. A körülményekhez képest igen jól felszerelték. Különösen gazdag az ásványgyűjtemény. [...] A tanári testület tagjai: 1 igazgató, 4 rendes tanár, 1 hitoktató, 1 helyettes tanár, 1 óraadó tanár, 1 kézimunkamester, 1 ideiglenes tanár, 1 énektanítónő.*

Az 1942/43-as iskolaévben a líceum-tanítóképző első és második évfolyamának párhuzamos osztályai az újvidéki másodfokú tanügyigazgatási kirendeltség vezetőjének hozzájárulásával a Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézetben (Damjanich utca 53. sz.) nyertek elhelyezést, ahol négy osztálytermet, egy tanári szobát és egy szertárhelyiséget bocsátottak rendelkezésükre. Az intézet vezetősége a Széchenyi tér 22.-ben lévő iskolaépületet és az udvart a kor igényeinek megfelelő állapotba hozta, és igyekezett megteremtteni a feltételeket, amelyekkel megkezdhetik egy modern épület építését és a tanulóotthon bővítését. A minisztérium és a város anyagi támogatásával remélték, hogy az építkezést 1943 májusában elkezdhetik. Az eredeti őszi építkezési tervet anyagbeszerzési nehézségek gátolták meg, így a tanítást a következő iskolaévben még nem tervezhették az új épületben.

A tanári kar névsora és a tantárgyak felosztása csak az 1942/43-as tanévből maradt ránk: *Bolvary Mária Gemma magyar-történelem-német szakos tanár Kalocsáról, Szentgyörgyváry Mária Palládia rajz-kézimunka szakos tanár a Képzőművészeti Főiskoláról, Illin Mária*

A Miasszonyunkról nevezett zárda 1915-ben

Archangela horvát-történelem szakos tanár Hőgyésről, Szittner Képes Éva testnevelő tanár Kalocsáról került az intézetbe. Óraadó tanárok: Pogány János piarista tanár (mennyeség), Bálint Ferenc (ének-zene). A test és egészség tanára I. félévben dr. Vágó Ilona orvos, januártól kezdődőleg Braun Mária Pacifika gazdasági iskolai szaktanító.

Az 1943/44-es tanévben a líceum három párhuzamos osztályának hat tanteremre volt szüksége. A két harmadik osztály a Széchenyi téri szerzetesházban volt elhelyezve, így a vele egy épületben lévő népiskolában történő óralátogatások zavartalanul folyhattak. A két első és a két második osztály pedig a Damjanich utcai épületben kapott helyet.

Az 1943/44-es tanévben a líceum osztályainak szaporodása szükségessé tette a tanulóotthon bővítését. A nyár folyamán a főhomlokzaton második emelet, illetve manzárdrészt épült, két nagyobb és tíz kisebb hálószobával, mellette mosdó-zuhanyzó és fürdőhelyiségekkel. Az intézet tervbe vette a Széchenyi téri szerzetesház továbbépítését, hogy a fokozatosan kiépülő líceumi osztályok, szertárak megfelelő elhelyezést nyerjenek. A háborús viszonyok és az anyaghiány nehézségei azonban hátráltatták az építkezés megindulását. Az 1943/44-es iskolaév folyamán újult meg a természetrajz-fizika szertár és még két internátusi lakószoba, valamint az újonnan épült internátusi rész hálótermeinek felszerelése.

Az intézetnek a Magyar Királyi Állami Óvónőképző Intézetben használt iskola-termeit 1944. március 20-án foglalta le a német katonaság. Az osztályokat a Széchenyi téri épületbe költöztették át. A tornatermet és az egyik hálótermet alakították át osztálytermekké. Az oktatás délelőtt és délután folyt. A német katonaság 1944. április 1-jén lefoglalta az intézet Széchenyi téri épületét és további három tantermet. Ezzel lehetetlené vált a további oktatás, és még aznap kimondták az iskolaév befejezését.

A háború tovább súlyosbította a helyzetet. A város július 13-án raktár céljaira lefoglalta a tornatermet és mellette még három helyiséget. Az intézet két szobájában augusztus 29-étől bombakárosultakat szállásoltak el. Július és augusztus folyamán egy 3 × 18 méteres körboltozatos óvóhelyet építettek az intézet udvarán, 250 személy részére.

A líceum első évfolyamára az 1944/45-ös iskolaévre 120 növendék jelentkezett, de

csak 55 fő nyert előjegyzést, mert egy osztályt tudtak megnyitni.

Az iskolában 1944 szeptemberében a tanév nehézségekkel indult, de sem a tanári létszám, sem az iskolaépület tekintetében nem volt akadálya a tanításnak. A Szabadkát augusztus 28-ára többször ért légitámadás miatt az internátusi növendékeket egyelőre nem hívták be. A tanítás zavartalanabb menete miatt a növendékeket úgy csoportosították, hogy az egyik párhuzamos osztályba a helybelieket, a másikba a vidékieket osztották be. A helybeli növendékek oktatása a délutáni órákban történt. A kalocsai tanítóképző szabadkai iskolája az iskolánövérk zárda-jában a második világháború befejezéséig működött, de a képesítő vizsgáig a növendékek már nem jutottak el.

Statisztikai adatok az 1942/43-as évről

A számunkra egyetlen elérhető háborús *Értesítő*t az első világháború előtt kiadott beszámolók példájára állították össze. A 36 oldalas beszámoló sok értékes adattal szolgál az érdeklődőknek.

A háború közepén 149 növendéke volt a líceumnak. A magyar nyelvű tanítóképzés mellett igyekeztek támogatni a nemzetiségek nyelvén való oktatást is. Állami támogatást kaptak azok a diákok, akik valamely nemzetiség nyelvén (német, illetve horvát-bunyevác nyelven) tanításra jogosító kiegészítő képesítést is igyekeztek megszerezni, és a népiskolai tanítói oklevél megszerzése után tanítói alkalmazást vállaltak, legalább annyi éven át teljesítenek tanítói szolgálatot, ahány éven át az államsegélyt élvezték. A segély 200 és 800 pengő között mozgott. A líceum első osztályában a növendékek 50 százaléka, a második osztályban pedig 40 százaléka tanulta a kisebbségi nyelveket. Németet heti 4 órában oktattak. A másik kisebbségi nyelvvel, a horvát-bunyeváccal gondok merültek fel, mivel nem volt alkalmas tankönyv. A tanterv egyelőre a szlovén nyelv oktatásának mintájára folyt.

A tanulók másik támogatási forrása a vármegyei alispáni hivatal volt. Az intézet pedig a rászorulóknak internátusi kedvezményt adott. A tanév végén a legjobb diákokat könyvjutalomban részesítették. Teljes tandíjat 141-en, fél tandíjat 3-an fizettek, tandíjmentes 5 diák volt.

A háború ellenére a tanárok igyekeztek megtartani a nyugalmat, és úgy működtetni az intézményt, hogy a leányokat

A NÉPEK ORSZÁGÚTJA, AVAGY A DUNA MÍTOSZA

Ficsku Pál

elszigeteljük a körülöttük dúló borzalmaktól. Rendszeresen megtartották a tantestületi gyűléseket. Nem maradtak el a szülői értekezletek, megalakították az önképzőkört, újrászervezték a könyvtárakat és a sportkört.

Jól felszerelt szertárak hiányában filmek pótolták a szemléltetőeszközöket. Egy tanév alatt 34 természetrajzi és 36 földrajzi témával foglalkozó oktatófilmet vetítettek le.

A kirándulások sem maradtak el. A növendékek kisebb csoportja Székelyföldön járt, majd körbeutazták a Dunántúlt, megfordultak Pécsen, Tihanyban, Veszprémben és Székesfehérváron. A régi szép időkben szokásos budapesti és szegedi utazások sem maradtak el. Az elmaradhatatlan palicsi kirándulások mellett a városban jártak óvodalátogatáson, megnézték a vágóhidat, és megismerkedtek egy szűcsmesterrel is.

A 149 növendék közül 136 vallotta magát római katolikusnak, 10 reformátusnak és 3 evangélikusnak. A zsidó leányokat, akik korábban az intézet rendszeres tanulói voltak, az antiszemita törvények meghozatalával az oktatástól eltiltották.

Anyanyelv szerint 128 magyar, 3 német, 1 szlovák, 1 horvát, 14 bunyevác, 1 szlovén és 1 vend leány járt az intézetbe. Az első világháború előtt a tanítónőképzőben minden évben volt szerb anyanyelvű diáklány, most egyet sem találunk az összeírásban.

A szülők foglalkozás szerint: kis- és középbirtokos 28, napszámos 4, cseléd 1, kisiparos 30, iparossegéd 3, nagykereskedő 3, kiskereskedő 13, kereskedősegéd 5, tisztviselő 34, pap, tanár, tanító 11 és értelmiségi 1. Az első világháború előtti összeírásokhoz képest a listán megjelentek a kis- és középbirtokosok, valamint négy napszámos. A kisiparosok száma ismét jelentős helyet foglalt el a foglalkozások rangsorában. A tisztviselők és tanügyi munkások megtartották magas részarányukat. Az értelmiségi szülők közül továbbra is csak egy volt a sorban. Egyértelműen a kispolgárság képezi továbbra is tanügyi munkások bázisát.

A lakhely tekintetében is nagy változás történt, de ezt a háború következményének könyvelhetjük el. A szülők nem szívesen engedték el leányaikat távol a szülői háztól. Ez azután magával hozta, hogy a 149 tanulóból 73-an voltak szabadkai illetőségűek, 52-en Bács-Bodrog vármegye más helységeiből jöttek, és csak 24-en származtak az ország távolabbi részeiből.

A zárda épülete a piacon ma általános iskolaként működik, Jovan Jovanović Zmaj nevét viselve. Negyven éve én is tanítottam itt egy tanévet, akkori diákjaim közül sokan már nagymamák és nagyaták lettek. Én nem.

Száraz Miklós György: *Duna. Mítoszok Dunája - A Duna mítosza*. Scolar Kiadó, 2022

Van egy magyar író, Száraz Miklós György, többek között *Az Ezüst Macska*, a *Lovak a ködben*, az *Apám darabokban* című kitűnő prózai művek szerzője, akit én csak „mai kódexírónak” nevezek. Természetesen nem kódexet másol, hanem albumokat, művelődéstörténeti képeskönyveket ír és állít össze: *Írd fel házad kapujára...*, *Cigányok*, *Fájó Trianon*, *Erdély csodái*, *Várak*, *Székelyek*, *Csodás Magyarország*. Tavaly jelent meg a Scolar Kiadó gondozásában a *Duna. Mítoszok Dunája - A Duna mítosza - A vízen föl és alá* című könyve. Huszonhat esszé negyvenhárom csodálatos fotóval.

Mind a Dunáról szól. De tudjuk-e, hogy mi a Duna, azonkívül, hogy Európa második leghosszabb folyója? Természetesen mindenkinek más a Duna-képe. Más Száraz Miklós Györgynek, aki Budapesten a Vízivárosban lakik, és más nekem, aki tiszai gyerek vagyok, de Budapesten, nem messze a Dunától élek. Nekem és nagyon sok volt, van, lesz embernek gyógyszer a Duna. Ha valami bajom van, felülök a trolira, és öt megálló múlva leszálok, a rakpart kópárkányának támaszkodva nézem a végtelen vizet, vagy éppen egy padra leülve olvasom és élem a Duna mítoszákat. Nem tudom megunni.

És más volt Augustus császárnak is a Duna, aki Pannónia földjére vezette a seregeit, Pannónia helytartója, Cassius Dio szerint az itt lakók foglyaik lefűrészelt koponyájából vért isznak, és télen baltával vágják a bort. Más volt Ovidiusnak az Al-Duna környéki Tomiban, más Senecának. Más Tacitusnak, más Goethének, más Beethovennek, más Balassi Bálintnak a visegrádi vár alatt haldokolva, és más Johann Straussnak, aki Bécsben kékké varázsolta a Dunát.

A Dunát nem lehet kisajátítani. A Duna nemcsak a Jónak tetszik, hanem a Gonoszoknak is. József Attila, Kosztolányi, Illyés Gyula gyönyörű sorai mellé be meri tenni a szerző a Főgonosz, Hitler szavait is. „Adolf Hitler nem úszott át folyókat, azt sem tudom, tudott-e úszni, de tábornokainak lelkesen magasztalta Duna-parti fővárosunkat, ahol egyébként soha nem járt. A magyarok Budapest esetében három dologra ügyeltek: hogy hűek maradjanak a folyóhoz, hogy a legszebb épületeket a környező dombokra

építsék, és hogy gyönyörű hidakat emeljenek. A körútjaik nagyon szépek. Nagyszerű város ez a Budapest! Szébbet, tudomásom szerint, nem lehet elképzelni. Az egész Német Birodalomban nincsen párja. A Parlament, a Vár, a Duna, a hidak: ha mindez este ki van világítva, micsoda pompás benyomást kelt. (...) Az új Berlinnek így kell majd kinéznie.”

Adolf Hitler Dunája szerencsére nem a mi Dunánk. A mi Dunánkban ott vannak a Budapesten a rakpartról a vízbe lőtt emberek, megannyi sorstragédia is. Ott van az 1837-es nagy árvíz. Ott vannak a felrobbantott hidak. Ott van Pest és Buda közt a tág Duna a híd töredékeivel, gerendákkal, hajókkal, süllyedő szekerekkel, a habokkal küzdő s merülő emberekkel.

Száraz Miklós György könyve nem útikönyv, de nem is művelődéstörténeti divatbemutató. Történetileg Augustus császártól akár Esterházy Péterig, földrajzilag a donaueschingeni forrástól a Duna-deltáig, a Fekete-tengerig terjed. A születéstől az elmúlásig. Olyan, mintha a szerző a Dunával együtt élne, mintha ő maga lenne a Duna. A huszonhat esszét nem fontos folyamatában olvasni, kipróbáltam, hogy felnyitom véletlenszerűen, akkor is élvezettel olvasható. Mindegyik írás szerkezete ugyanolyan: állítások és sejtések precízen megszerkesztett káosszal, a káoszt jó értelemben rendnek véve. Egyetlen kérdés azonban végigkíséri az olvasót, a Duna-táj, Duna-vidék központ-e vagy periféria? A válasz ránk van bízva.

Álljon itt néhány esszécím: *Danuio Sacrum. Túl az Óperencián. Fővárosok Dunája. A sztyeppe Dunája. Szulejmán, Bismarck, Hadrianus. Álmodok és romok Dunája. Duna-sztráda. Költők Dunája I-II. A folyó és a tenger násza. A pusztító Duna.*

Újra és újra felmerül a kérdés: valójában mi is a Duna? Száraz Miklós György a szokásos kételyeit, kibúvóit meghagyva az alábbi választ adja, vagyis konkrétan nem egy választ ad, hanem megint az olvasóra bízva a lehetséges választ, válaszokat:

„Sokan feltették már a kérdést: valójában mi is a Duna?”

A válaszokból az derül ki, hogy nem egyenmű, hanem sokszínű, sokarcú, már-már megfoghatatlan valami.

Először is isten. Robusztus férfi, jobbáiban Poszeidón háromágú szigonyával.

Ugyanakkor szépséges ifjú hölgy is. Nem ledér, de könnyű táncba vinni.

A Duna diszkrét, agg delnő.

Máskor játékosan locspocsoló gyermek. Megfontolt, bölcs úr.

A Duna, mint bármely más isten, képes alakot váltani.

A Dunának van saját története, de történelme is. Maga az elcsorgó idő. Egyszerre múlt, jelen és jövő. Örök óra.”

És időtlen időig lehetne idézni, hogy Száraz Miklós Györgynek mi a Duna.

„A Duna metafora is. Két pont között a legrövidebb görbe. A Duna tükör. Görbe tükör. A Duna köldökzsínór.”

„A Duna – mint minden folyó – él. Születik és meghal. Befutja pályáját és elvérzik. Szép, ódon kép: A vérző Duna. A Duna folyton-folyvást meghal. Beletorkoll a tengerbe. Belehal. A tenger magába fogadja. Felolvad benne. Megadja magát, elenyészik. Egyé válik a tengerrel. Micsoda találkozás! Micsoda szerelem! Micsoda egyesülés! A Duna meghágja a tengert. Behatol. Beléömlik. Beléfoly. A Duna egy végtelen nagy, örökkévaló beléfolyás.”

A Duna országút, mely népeket kötött össze vagy választott el. Rómaiak, longobárdok, gepidák, avarok, hunok, szlávok, germánok, magyarok, szerbek, bolgárok, románok, szlovákok, megannyi nép, akik ezen az országúton haladtak. A Duna hatalmas vízi út, mellette forgalmas kereskedelmi és hadi utak. Ma már egyenesen sztráda.

Ez az album, bocsánat, „művelődéstörténeti kézikönyv” szerettel lett megszülvén. Igen, megszülvén, mert Száraz Miklós György szüleménye. Végignéztem a képeket, a feliratok nélkül, fojtott erotika. Elolvastam folyamatában. Lehet, hogy a szerző nem is a szülő, hanem a gyermek. Olyan, mint a Duna: androgün. Mintha a szülő a gyerekének vagy a gyerek a szülőnek szeretné megmutatni a tudását. Száraz Miklós György a jelenlegi magyar irodalom egyik legműveltebb és legmerészebb, legbátrabb alakja. Csuklóból dobálózik a tudásával. Így történhet meg, hogy a *Csárdaskirálynő* felbukkan Puerto Ricóban, ahol egy utcazenész német gyártmányú Olympia szájharmonikán játssza. Ezt például tudom, hogy megtörtént, ugyanis a könyv írása alatt látogatta meg Puerto Ricóban idős barátját, Ferdinandy György magyar író. De merészségre vall az is, hogy Augustus császár után néhány oldallal már megjelenik Brigitte Bardot, Madonna, a Coca-Cola, a Harley Davidson, a Kennedyek és a Real Madrid. Természetesen nincs semmi közük a Dunához, viszont mindannyiuknak van mítosza.

Előbb-utóbb Száraz Miklós Györgynek is lesz.

FILMNOVELLA

Patak Márta

November huszonnyolcadikán hazalátogat egy Németországban élő magyar férfi. Neve is legyen, mondjuk János, bár a történet szempontjából nincs jelentősége, ugyanígy lehetne József vagy István is. Egy-két napot eltölt Budapesten, találkozik rokonaival, ismerőseivel, majd gondol egyet, és meglátogatja azt a helyet a Szentendrei-szigeten, ahol pontosan harminc évvel korábban az a szerencsétlen baleset történt. Horány-Dunakeszi-rév. Előre tudja, hogy nem lesz könnyű vállalkozás, valami mégis megmagyarázhatatlan vonzza, ugyanakkor meg mintha kényszerítene, nem is tud úgy elindulni, hogy ne azt érezze, egyik lába előrehúzza, a másik meg vissza. Ül az autóban, többször is azt gondolja, inkább vissza kéne fordulni, időnként le is lassít, aztán mégis gázt ad, továbbhajt, és miután Tótfalunál letér a hídról, már nem gyötri tovább magát.

Harminc év után sem múlt el úgy nap az életében, hogy ne jutott volna eszébe az a kora délután, amikor a dunakeszi révre várakoztak, mint most ezek a fiatalok itt, akik, bár még csak szürkület van, máris fáklyát gyújtottak, nyilván odaátról várnak valakit, és tudják, mire átér a komp, be is sötétedik. Annak idején ők a túlsó partra szerettek volna átjutni. A többi fiúval együtt János is halotta Vera felharsanó kacagását az ártéri fák közül, aztán közvetlenül utána a sikoltást, amitől meghűlt ereiben a vér, jó darabig mozdulni sem tudott, mire leért a partra, Verát már körbevették a többiek.

Mielőtt elindult a szigetre, nem hívott föl senkit a volt osztálytársak közül, az évek során nem is igen tartotta velük a kapcsolatot. Messze is volt, nem is túl gyakran járt haza, de legfőképpen kedve nem volt velük találkozni, mintha a lehetőségét is el akarta volna kerülni, hogy közösen idézzék fel a történeteket. Mert abban biztos volt, hogy Vera úgyis szóba kerülne, hiszen ahogyan ő, nyilván ugyanúgy a többiek sem tudták elfelejteni.

Nyolcvanhárom nyarán maradt kinn Németországban, rögtön az érettségi után, részben Vera miatt, de azért is, mert nem sikerült az egyetemi felvételi. Igaz, nem is fűzött túl sok reményt hozzá, de arra gondolt, nála hülyébbeket is fölvettek tavaly, miért ne sikerülhetne, történelem-német szak, történelemből jó, a német szinte az anyanyelve, bár másfajta német, amit otthon a faluban beszélnek, de akkor is. Tévedett. Az írásbelijét alaposan elrontotta, a szóbelin sem remekelt, hiába igyekezett, nem tudott szabadulni az otthon belé rögződött hibáktól.

Most szándékosan november végére tartogatta a szabadságát, máskülönben december elején jött volna, mint minden évben, idén viszont egy héttel korábbra tette az indulást, mintha valamit is számítana, hogy harminc év után napra, órára pontosan jelenjen meg a helyszínen, ahol annak idején a szalagavató másnapján gyülekeztek néhányan az osztályból.

Vádolta magát, ha harminc évvel ezelőtt legalább ő egy kicsit józanabb lett volna, akkor minden másképp alakul, nem gyötrődött volna utána annyit rajta, hogy kinek jutott eszébe ez a képtelen ötlet, akkor ott helyben leszavazta

volna, hogy innen menjenek át a révvel, de már második napja ittak, reggeltől estig, és amikor vasárnap délután végre fölkerelkedtek apjáék horányi hétvégi házában, kettévált az osztály a fogadás miatt. A fiúk közül ketten-hárman addig erősködtek, hogy a végén fogadtak is egy üveg Napoleon konyakban, hogy ki ér oda előbb a Kárpát utcába a gimnázium elé. Ő nem szólt közbe, pedig tudta, fölösleges fogadni, sokkal gyorsabban be lehet jutni a szentendrei oldal felől.

Most megérkezik, kiszáll a kocsijából, bezárja, és ahogy fordulna, megakad a szeme egy sárga járművön. Kiszuperált teherautónak néz ki. A slussz-kulccsal babrál, miközben nézi még egy darabig, aztán elindul. Magában megállapítja, hogy épp itt, ezen az úton jöttek akkor is, csak akkor még nem így nézett ki a töltés. Körülnéz, mintha meg akarna győződni róla, nem követi-e valaki, egyedül maradhat-e az emlékeivel. Vet egy pillantást a túlpartra, aztán a révház irányába fordulva próbál tájékozódni, hogy pontosan hol is álltak akkor, de emlékeiben mintha nem ugyanígy nézett volna ki a révhez vezető lejáró, mintha nem is pontosan itt lett volna, ahol most látja. Még nem indul el, bámul a semmibe, miközben a fiatalok egyre hangosabbak körülötte.

Sosem derült ki, hogy pontosan mi történt. Várták a kompot odaátról, Vera egyszer csak megszólalt, nagyon kell pisilnie, mindjárt jön, és elindult a partra a fák közé, ők meg tapintatból hátramaradtak, mert Vera volt az egyetlen lány a csoportban, a többiek a másik oldalt választották, akik azt állították, hogy Szigetmonostor felől gyorsabban beérnek az Árpád híd pesti oldalára, onnan már csak egy dobásra van a Kárpát utca, ahol a találkozó megbeszéltek. Aztán már nem látták élve viszont, csak a sikoltását hallották, és az rettenetes volt.

Mire odaért, a többiek már körbevették Verát, kihúzták a partra, próbálták élesztgetni, ő meg, aki benuktól benuktól felocsúdva odaszaladt, már csak azt látta, hogy Vera fekszik a földön, mint egy darab fa, nem lélegzik, a szeme nyitva, de már kifejezéstelen, nincs benne sem fény, sem a rémületnek az utolsó szikrája, ami nyilván még fölillant benne, amikor meglátta azt a valamit vagy valakit, akitől vagy amitől szó szerint hallra rémült.

Megállt a szíve, nem úgy fulladt meg, bár arccal a vízben feküdt, a tüdejében nem találtak vizet, valami hasonló állt a boncolás után az orvosszakértői jelentésben is. Később, ahogy a kikerülő rendőrökkel visszaidézték az eseményeket, próbálták megállapítani, mennyi idő telhetett el aközben, hogy Vera lement a partra, sikoltott, és a többiek odaszaladtak hozzá. Akkor is, most is, ahogy visszagondolt rá, mintha egy örökkévalóság lett volna. Látta magát, amint elindul lefelé, mint a lassított filmkockon, mintha ragadós anyaggal ön-

Színhészek, 2017, olaj vászon

tötték volna le a talajt a lába alatt, nem is iszapszerű, inkább valami nyúlós, csirizes anyaggal, és ő, akármennyire igyekezett, nem tudott haladni benne, borzasztó erőfeszítésbe telt megtenni egyik lépést a másik után.

János megrázza a fejét, hirtelen eszébe jut a ma éjszakai álma, írásbeli érettségi, már megkapták a feladatlapot, hamar végzett is vele, de a kifejtős kérdésekhez érkeve olyan nyüzsgés támadt körülötte, hogy képtelen volt koncentrálni, hiába ült át egy másik helyre, ott is beszéltek hozzá, a feje fölött álltak, és ő nem tudta elhallgattatni őket. Szemlátomást csak őt zavarták, a többiek írták nyugodtan a dolgozatukat. Nem is végzett időben, kétségbeesetten ült ott, csak nézte, ahogy a többiek sorban mennek ki a teremből, de neki még egyetlen esszékérdése sincsen megírva. Mélyet sóhajtott, elnéz a révház felé, hallgatja a folyamatos dohogást, onnan jön, mintha valami gőzgép üzemelne, hogy megszakítás nélkül szolgáltatassa valahová az energiát. Még mindig nem indul el, tanácstalanul tekinget körbe-körbe a parkolónak kialakított placcon, végül a sárga, teherautó-szerű behemót járműben talál kapaszkodót, melyen rögtön az elején is megakadt a pillantása, amikor bekanyarodott ide. El is mosolyodik, magában megállapítja, hogy ez a monstrum harminc évvel ezelőtt garantáltan nem lehetett itt, még akkor sem, ha időtlen idők óta itt áll, szabályosan belerozdásodott a földbe. Elindul felé, látja, hogy nyitva az ajtaja, benéz a vezetőfülkébe, vet egy pillantást a műszerfal kilométerórájára, aztán a hatalmas, dupla, traktorra illő kerekeit vizsgálhatja, de nem tudja megállapítani, hogy mire használhatták itt ez az özőnvíz előtti sárga szörnyeteget. Vontatásra? Esetleg. A vékony kormánykerék, a két barna műbőr ülés láttán sem érez kísértést, hogy beüljön, inkább valahogy fura érzése támad, mintha ennek a monstrumnak is köze lehetne Vera halálához, pedig biztos, hogy nem lehet, hiszen akkor még javában üzemelhetett valahol, de hogy nem itt, az is holtbiztos.

Elindul lassan a part felé, megkerüli a fáklyás fiatalokat, akik a várakozás izalmában egymás szavába vágva beszélnek. Ők is ilyenek lehetnek akkor, gondolja, talán nem ennyire hangosak, még valamennyire működött bennük a fegyelem, amit kiskoruktól fogva beléjük neveltek, hogy utcán nem rendetlenkedünk. Másnaposak, vidámak voltak, széles jókedvükben is tudtak viselkedni. De épp csak átsuhan agyában ez a gondolat, különben már lenn jár a parton, próbálja felidézni, vajon hogy nézhetett ki akkor ez a szakasz. Mintha pont ugyanilyen lett volna, mintha harminc évvel ezelőtt is ugyanezek a fűzfák álltak volna itt, de hát ez is teljes képtelenség, harminc év alatt a fűzfacsémék is bőven megnőhettek.

A fák közé érve hirtelen megcsúszik, kibillen az egyensúlyából, egy lelő ágba kapaszkodva üggyel-bajjal sikerül megtartania magát. Hátranéz, mi lehetett az, amire rálépett, de semmi rendkívülit nem lát, mindenesetre megállapítja, hogy óvatosabban kell lépnie, mert a homokos-kavicsos szakaszok váltakoznak az iszapossal, ez itt már maga a meder, legalábbis az időszakos meder, ha magasabb a vízállás, nyilván még ennél is följebb ér a Duna. A vízhez érve megáll, és egy fűzfának támaszkodva hosszan bámul maga elé, mintha gondolataitól várná a választ rá, hogy vajon mit keres itt, minek jött ide, mi célja lehet ezzel az egész históriával ennyi év után, mikor Verát már úgysem támaszthatja föl vele.

A választ most sem kapja meg, most sem jut előrébb a gondolataival, mint amikor otthon százszor végiggondolta az esetet, valahányszor eszébe jut, egyedül azt szögezheti le magában, amit az évek folyamán annyiszor megállapított, hogy orvosszakértői vélemény ide vagy oda, hiába a hivatalos jelentés, a lezárt nyomozati anyag, akkor sem tudta elhinni, most sem tudja elhinni, amit a hatóságok állítottak. Lehajol, fölvesz egy kavicsot, először kacsázni akar vele, mint amikor a bankett másnapján reggel versenyeztek a fiúkkal, mielőtt elindultak volna sörutánpótlásért a boltba,

BŰNÜGYI REGÉNY ANGOL HUMORRAL

Fekete J. József

aztán meggondolja magát. Nézi, forgatja a tenyerén a kavicsot, aztán fogja, és jó messzire elhajítja, figyelni, hogy mekkora lyuk támad a vízben, milyen magasra csap föl a víz utána, hogyan simul el a víztükör, miután eloszlik a körkörös hullámzás, és közben leperreg benne az egész jelenet, attól a pillanattól kezdve, hogy Vera elindul a fák közé, ő meg illedőségből ott marad a fiúkkal.

Ebben a pillanatban ér át a komp, a fáklyás fiatalok üdvrivalgással fogadják az odaátról érkező lányokat, mindössze egy fiú jön velük. János megvárja, amíg a fiatalok fölrnek, aztán elindul a parton a fák között. Pontosan nem tudja megállapítani, hol lehetett az a hely, ahol Vera élettelen teste feküdt, a fejében megint az jár, hogy vajon ha lekíséri a partra, megmenthette volna-e az életét.

A jegyzőkönyvben a halál okaként szívégtelenség állt, az idegenkezűséget teljes bizonyossággal kizárta a rendőrség, ám ez így csak részben igaz. János nem tudhatta, hogy a kihallgatás során az idősebbik révész váltig állította, ilyen novemberi ködös estéken mindig hallja azt a sóhajtozást, pontosan arról a helyről jön, ahol az a lány is meghalt. Látni még sosem látta a hang tulajdonosát, nem is mer ő odamenni, ahol szellemek vernek tanyát, ha leszáll a köd. Olyankor a komp sem jár, olyankor ő ki sem teszi a lábát a révházból. Nem sokkal az eset előtt került ide, aznap is szolgálatban volt. Egy helybeli öregasszony mesélte neki utána, hogy valamikor, még a nagy árvíz előtt, ilyenkor, november derekán, egy részeg kocsis föl akart hajtani a szekérrel a kompra, de a lovai hirtelen visszahőköltek, ő meg belerepült egyenest a vízbe, és örökre elmerült. A megbokrosodott lovak berángatták a szekeret a fák közé, aztán elszabadultak, meg sem álltak a szomszéd falu határáig. A kocsis szelleme pedig azóta itt kísért, ilyen nyirkos, ködös novemberi estéken megjelenik a víz fölött, az életéért könyörög, és siratja a lovait meg a szekérét. A révész a rendőröknek is elmesélte ezt akkor, azok csak legyintettek, a kormányos is csendre intette, úgyhogy előtte szóba sem hozza már, mert mindig elintézi annyival, hogy dajkamese, csak a szél jár a fák között, az adja ki ezt a reszelős-fütyülős hangot, ne higgyen már mindenféle mendemondának.

János fölnez, aztán lassan elindul visszafelé. A parkolóhelyen még megáll, a sárga monstrumot vizsgálgatja, mi a fenének ide a teherfelvonó, ezen tűnődik, még ha valami csörlő lenne, az inkább érthető itt a parton, de egy függőleges mozgásra alkalmas gépezet? Orosz gyártmány, ezt újból leszögezi magában. Beül az autójába, és mielőtt elindulna, vet még egy pillantást a fák közé. Megállapítja, hogy mindjárt teljesen leszáll a köd, és akkor tényleg semmit sem lehet majd látni.

Nem sokat kellett volna várnia, csak kicsit lett volna türelmesebb. Ha látni nem is látja, de a kocsis hangját ő is biztosan meghallja, mint az öreg révész, aki még harminc év múltán is futva menekül be előle a révészházba, és a biztonság kedvéért még az ajtót is magára zárja. A kocsis szelleme pedig azóta is magányosan bolyong a parton a fák között a novemberi ködben, nincs, aki meghallgassa a panaszát, mint harminc évvel ezelőtt az a lány, akit Verának hívtak, és akit János már nem tudott feleségül venni az érettségijük után.

Angela Marsons: *Végzetes ígéret*. Fordította Szabó István. General Press, Budapest, 2022

Sok amerikai és néhány skandináv krimi után úgy határoztam, hogy megnézem, mi a helyzet a brit felségterületen. Hiszen az első bűnügyi történet szerzője, Edgar Allan Poe ugyan Amerikában élt, mégis angol volt, akárcsak Sherlock Holmes bűnfelfedő kitalálója, Arthur Conan Doyle, sőt a műfaj királynője, Agatha Christie is. Talán ezért is esett a választásom egy nőíróra, Angela Marsonsrá.

A döntésem jócskán a mélybe rántott, ugyanis a *Végzetes ígéret* című regény egy sorozat kilencedik része. Tehát van előzménye és bizonyára lesz folytatása is. A Kim Stone nyomozónő köré épített sorozat mostani epizódja szempontjából fontos az előzmény, de annak ismerete nélkül is érthető a történet. Kim a legutóbbi nyomozás során elveszítette négytagú csapatának egyik férfi tagját, ő egy lábsérülés következtében hat hétre kórházba került, társait addig más feladatokkal bízták meg, amelyek felértek egy kényszerszabadsággal. Kim újbóli munkába állását követően nyomban egy brutális gyilkosság ügyében kezd nyomozni, ugyanakkor pszichológiai vizsgálaton is át kell esnie, hogy társa elvesztését követően alkalmas-e a detektívmunkára, újra összeáll a régi csapat, és kapnak egy új társat is, akit a csapat két nőtagja eleve ellenszenvvel fogad, noha a férfi a tudását, igyekezetét, tehetségét, segítőkészségét tekintve alkalmas a beilleszkedésre.

A város neves nőgyógyászána kíméletlen, heves indulatokról árulkodó lemeszárlását az orvos idősebb fiának halálos balesetbe hajszolása követi, majd történik még két gyilkosság, a negyediket ugyanolyan indulatosan és brutalitással követék el, mint az elsőt. Kim Stone nyomozó és csapata egy hét leforgása alatt, némi tévutakon is csatangolva, leleplezi az elkövetőt, és ezzel megakadályoznak egy újabb kettős gyilkosságot. A nyomozó-

csoport másik nőtagja ráadásul egy magánakcióba is bonyolódik, aminek során előkerít egy eltűnt tinédzsert. Megjegyzem, a regény elején egy leírásban van egy mondat, amely alapján a skandináv krimik kiszámíthatósága nyomdokán gyanítottam, ki lehet a gyilkos, de az író az orromnál fogva vezetett.

Ebben a regényben nem is az elkövető utáni nyomozás az igazán érdekes. Hanem – habár az eltűnt tinédzserlány körüli bonyodalmak is izgalmasak – a karakterek, a nyomozócsoporton belüli viszonyok, a családi, baráti és társadalmi kapcsolatok, valamint az egyes szereplők múltjába nyújtott betekintés. Időközben, nem a pszichológiai vizsgálat, hanem a történet során a szereplőkről is kiderülnek dolgok. Az egyikről, hogy gyermekotthonban és nevelőszülőknél nőtt fel, akiket ugyanúgy elveszített, mint a családját, a másikkól, hogy leszbikus kapcsolatban él, a harmadikról, hogy rendíthetetlenül gondját viseli Down-szindrómás öccsének, valamint a tüdőrák végső stádiumában lévő édesanyjuknak. A negyedik pedig önzetlen, önfeláldozó, ugyanolyan természetű, mint az elveszített kollégájuk volt, aki egy kilencéves kislány megmentéséért áldozta fel az életét. Ezeknek a részleteknek köszönhetően jóval több lesz a regény a benne foglalt bűnügyi történetnél. Nem társadalomrajz, mint egyes skandináv szerzőknél, hanem életserepek mozaikja. Ráadásul fordultatos a könyv, Angela Marsons rövid fejezeteket ír, van, amelyik még egy oldalt sem tesz ki. A két szálon folyó nyomozás mellett a szereplők magánélete is megjelenik ezekben a fejezetekben, a történetvezetés csavaros. Említettem, hogy egyetlen elejtett mondattal engem vékony jégre húzott, ugyanakkor a felügyelőnő talál két feltételezett gyanúsítottat, amivel a teljes rendőrsőt is megvezeti. Persze végül előkeríti a tényleges gyanúsítottat, a bánat által motivált sorozatgyilkost, aki mindvégig a szemünk előtt volt, csak eszünkbe sem jutott, hogy ez az epizodista lesz a főszereplő.

Végül még egyetlen gondolat a regény nyelvezetéről. Gyakran emlegetjük, hogy a brit humor abszurd, a nem angol anyanyelvűek számára érthetetlen. Eredetiben ugyan nem olvastam a regényt, de Szabó István fordítása erőteljesen közvetíti a nyomozócsoport tagjainak egymás közti csipkelődéseit, egyfajta hosszán kitarított derűs hangulatot, amely ellensúlyozza a rájuk nehezedő tragédiákat, terheket, a munkájukkal és magánéletükkel járó nyomást. Olyan remek a fordítás, mintha eredeti magyar művet olvasnánk.

A szerzőről: Angela Marsons 1968-ban született, eredetileg egy bevásárlóközpont biztonsági őreként dolgozott. Műveit huszonöt éven át visszautasították a kiadók, majd egy digitális kiadó egyszerre megjelentette három bűnügyi regényét 2015-ben. Azóta huszonnyolc nyelvre fordították le, és 3,5 millió példányban adták el a könyveit. A Kim Stone nyomozó köré font történetekből tizenhat kötet jelent meg, de a szerzőnő leszögezte a kiadójával, hogy huszonnyolc kötetesre bővíti a sorozatot. Magyarul eddig kilenc kötet jelent meg.

Tribute to Robin, 2018, olaj, vászon

AKKOR MOST PARÁZZAK?

Réz András: *Para. Valami megérint.* Trend Kiadó Kft., Budapest, 2023

Mindig is irigyeltem azokat a fiatalabb kollégákat, akik mindent tudnak vagy legalábbis tudni vélnek a virtuális világról, otthonosan mozognak a blogok, vlogok, konteók (összeesküvés-elméletek) között, értik vagy érteni vélik a kommentelők lelki világát, azt, hogy milyen mozgatórugók állnak a gondolkodásuk mögött.

Réz Andrásról mindig is tudtam, hogy remek filmesztéta, s *Válogatott szorongásaim* című kötete olvasásakor meg is bizonyosodtam róla, hogy az átlagosnál jobban odafigyel a világra, amelyben élünk. Arra, hogy átlagon felüli fantáziával van megáldva, a *Linda* tévésorozat forgatókönyvével nem is

kell jobb példa. Legújabb könyvét viszont nem igazán tudom hova tenni. A szerző, aki jó reklámszakember módjára tudja, hogyan kell hatni a nyájas vagy kevésbé nyájas olvasóra, használati utasítást is mellékel a könyvhöz, ennek első pontja szerint: „Ez egy szatíra. A nagyon-nagyon közeli jövőben játszódik, szinte már itt is van.”

Reginát, az ápolónőt, aki különleges képességekkel van megáldva, ugyanis megérzi a dolgokat, egy kapszulában tartják fogva, a nap 24 órájában figyelik. Gergelyffy Tivadar egy szép karrier után unatkozó nyugdíjassá vált, és értelmet keres a további életének. És itt van Attila, aki múzeumpedagógusként munkaerő-felesleggé vált, írói ambíciói sehogy sem jönnek be, de megbízásokat kap, hogy hivatásos vloggerként kamu ösz-

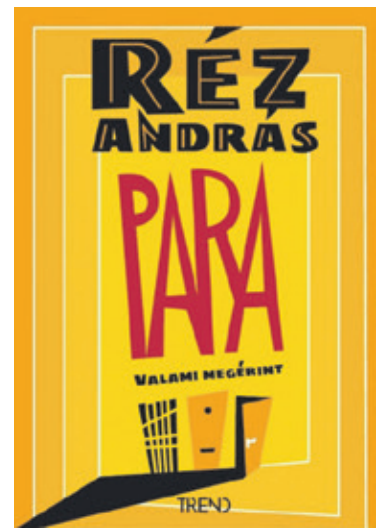
szeesküvés-elméleteket gyártson, vagyis trollkodjon a neten, megosztó, kemény témákban: homoszexualitás, antiszemitizmus, migráció... Persze, amikor azt bizonygatja a megbízó közvetítőjének, hogy „marhaság megint előjönni a migránsokkal, ez leketyegett”, akkor a vajdasági olvasó kicsit elhúzza a száját, s minimum felmordul, hogy „élnél csak Makkhetesen vagy Horgoson”. S akár azt is hozzátehetné: „úgy látszik, a brüsszeli elit sem értesült róla, hogy ez a téma már nem aktuális”. De az nem baj, ha az olvasó magában vitatkozik a regény egyik-másik szereplőjével – vagy a szerzővel – ebben, elvégre az természetes, hogy nem egyformán gondolkodunk a világról, neveltetésünk, léhelyzetünk miatt sok kérdésben eltérő nézeteket vallunk.

Miközben a történet tovább bonyolódik, és az is kiderül, hogyan is kapcsolódik egymáshoz a három főszereplő sorsa, azért van min tűnődnünk olvasás közben: csak most, a kütyük, a virtuális világ térhódításával keveredett minden mindennel így össze, vagy ez már korábban elkezdődött a valóságshow-k, a tökéletes élet illúzióját – párhuzamos valóság! – ígérő reklámok betörésével az életünkbe? Csak akkor, a világháló nélkül ez nem volt ennyire nyilvánvaló.

Réz András nagy mesélő, itt nemcsak a paranormális képességekkel megáldott szereplőre gondolok, hanem a félműltből, jelenből vett, „így is történhetett volna” sztorikra is, amelyek csak úgy tobzódnak a regényben.

Én meg tovább tűnődöm azon, hogy mennyi ebben a mű-

Mihályi Katalin

ben a szatirikus elem, mennyi a sci-fi, mennyi a valóság. És azon is, ha ez szatíra, akkor a szerző használati utasítása ellenére – „a szatírán még nevetni is lehet/szabad” – nekem ehhez miért nem volt kedvem. Akkor most parázzak, vagy ne?

A LÁTHATATLAN SZIGET KALANDORAI

Dér Adrienn: *Egy jeti lakik a pincénkben.* Cerkabella Könyvkiadó, 2021

Magányos lábnyomok. Formájuk alapján akár emberé is lehetnének, de mégsem emberiek, annál sokkalta nagyobbak. Az óriási talpak ráadásul három lábujjban végződnek! A könyvborítóról a belső oldalak felé vezetnek a nyomok, egészen a regény kezdetét jelző, lila színű pinceajtóig, amely mögül egy sötét alak leskelődik, tágra nyitott szemmel. A szarvából, pontosabban a szarv sziluettjéből sejthető, hogy ijesztő figura lehet.

Dér Adrienn *Egy jeti lakik a pincénkben* című meseregényének már a címéből kiderül, hogy az imént „lefestett” pinceajtó mögül nem akárki kukucskál a kíváncsi olvasókra. A kíváncsiakra, bizony, mert a félősök nyilván már eme illusztráció láttán sutba vágják a könyvet, és eszükben sincs szemrevételezni a teremtményt, aki úgy áll ott, várakozón, akár egy rossz álom szereplője vagy egy kísértet.

A merész(ebb) olvasók viszont megtapasztalhatják, hogy megéri kíváncsinak lenni, hiszen a történetfolyam hamarosan csordogálni kezd, majd sodrásba csap át. Kiderül, hogy Kati éknél valaki lopja a tejet éjszakánként, és hogy a titokzatos pincelakónak köze van e bűntetthez, ráadásul a lény kilétéről is lehull a lepel: „A konyhában álló alak a hűtő fölé magasodott, testét vastag, fehér bunda borította, és riadtan pislogott teniszlabda méretű szemével. Egyik mancsában a tejesdobozt szorongatta, olyannyira, hogy abból lefelé csordogált a fehér ital.”

„– Uramisten, egy jeti!” – hangzik el a szőrös lény láttán Kati édesapja részéről az egyértelműsítő felkiáltás, majd az egész család üldözni kezdi a menekülő jetit a pincében. És ezzel kezdetét veszi az eszement kalandtúra, melynek során ajánlatos bekapcsolni a képzeletbeli biztonsági öveget, hiszen vízbe, úrbe, óceán mélyére, dzsungelbe, barlangba is eljuthatunk a főhősök: a cserfes Kati és családja, na meg Szolomon, a tejimádó jeti által. A cél pedig nem

más, mint hogy a szőrös behemótnak sikerüljön visszajutni az otthonába, hiszen köztudott, hogy a jetik valójában nem pincében élnek. Hanem hol is?

Ha a világhálón a Mindentudó Enciklopédiához fordulunk információért, rengeteg érdekességet találunk a jetiről. Kiderül például, hogy ő a legismertebb kriptid a Loch Ness-i szörny mellett. Még a tudósok sem képesek megegyezni benne, hogy a medvére hasonlító teremtmény főemlősszerű emberszabású-e, vagy a himalájai őslakók által évszázadok óta ismert, legendás alak, mitikus lény. A XX. században ugyanis több Mount Everest-expedíció során láttak vagy látni véltek a hegymászók nagy termetű, emberszerű lényeket a hóhatár felett, sőt óriási lábnyomokra is bukkantak. Sir Edmund Hillary 1953-ban nepáli buddhista kolostorokban is hallott a lényről. A szerzetesek több festményt és a jetinek tulajdonított relikviát (például levágott kezét) mutattak neki. Sőt az egyik kolostorban még egy jetiskalpot is vehetett borsos áron, amiről azonban később kiderült, hogy hamisítvány. A hegycsúcsra vezető utolsó métereken, a sűrű havazásban Hillary még látni is vélte a három méter magas, két lábon járó szörnyeteget, amint pár méterrel fölötte megáll egy meredélyen és őt bámulja, majd lassan elsétál.

Hillary később kísérletet tett a felkutatására a Himalájában, de csak egy hatalmas koponyaacsontot és óriási lábnyomokat talált. A jeti létezésére sajnos azóta sincs egyértelmű bizonyíték, ennek ellenére a helyiek hiedelemvilágában ma is él, sőt világviszonylatban is ismertté vált.

Dér Adrienn jelen meseregényében túllép ezeken a kultúrtörténeti-(kripto)zoológiai bökkenőkön, és roppant szellemes magyarázatot nyújt a jeti származására: „Mivel hegyvidéki jeti vagyok, a hegyek között élek. A falunk neve Jetizdamatizdakecskestejvanosztjó, ami különben egy sziget.” De

Csik Mónika

hogy merre van az a sziget, arról Szolomonnak fogalma sincs. S hogy miért nem került még rá egyetlen térképre sem? Mert láthatatlan sziget! Pontosabban nem kimondottan láthatatlan, hanem inkább átlátszó, de ez lényegében egyre megy. Az arrafelé portyázó kalózok szerint legalábbis. A Városházán székelő Eltévett Jeti Szakosztály szerint viszont már nem annyira, sőt az Elkódorgott Nemlétező Lények Ügyosztálya (ENLÜ) és a keresést vezető Kati és családja szerint sem, hiszen valahogy fel kellene kutatni a szigetet, a kecsketejjel és mézzel folyó Kánaánt, ahol a jeti vígan kanasztázhatna az idők végezetéig.

A nagyívű mentőakció részleteit fedje most sejtelmes homály, hagyjunk meglepetést a kalandvagyó olvasóknak, de kedvcsináló gyanánt azért elárulhatjuk, hogy a szerző történetbonyolító technikájánál talán csak a humora fergetegesebb. A gyerekek-felnőttek laza szórakozást nyújtó könyvnek Maros Krisztina rajzai kölcsönöznek izgalmas képi világot, mind az illusztrációk, mind a történet bővelkednek meghökkentő részletekben. Érdemes elmerülni bennük.

Boldogság, 2018, olaj, vászon